

Zaštitnik ljudskih prava
i sloboda Crne Gore
Ombudsman

Broj: 03-1202/21
Podgorica, 03.11.2021. godine

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

CRNA GORA SKUPŠTINA CRNE GORE	
PRIMLJENO:	4.11. 2021. GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	00-72/21-41
VEZA:	
EPA:	319 XXVII
SKRAĆENICA:	PRILOG:

SKUPŠTINA CRNE GORE

PODGORICA

Poštovani/e

U skladu sa odredbom člana 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Sl. list CG“, br. 042/11, 032/14 i 021/17), dostavljamo vam primjerak Godišnjeg izvještaja o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2020.godinu, u štampanoj i elektronskoj verziji (CD).

Ostale primjerke Godišnjeg izvještaja o radu Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture Zaštitnika za 2020.godinu, dostavićemo nakon završenog štampanja i koričenja u što kraćem roku.

S poštovanjem,

Generalni sekretar
Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore
Danko Damjanović

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE
ZA 2020. GODINU**

Podgorica, jul 2021. godine

SADRŽAJ

I UVOD.....	4
II USLOVI ZA RAD NPM-a.....	5
III METODOLOGIJA RADA.....	5
IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI	6
4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE	7
4.1.1. Centar bezbjednosti Nikšić	7
4.1.2. Granični prelaz Aerodrom Podgorica.....	8
4.1.3. Centar bezbjednosti Podgorica.....	10
4.1.4. Centar bezbjednosti Bijelo Polje	11
4.1.5. Centar bezbjednosti Berane	14
4.1.6. Centar bezbjednosti Pljevlja	15
4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Cetinje	16
4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac	17
4.1.9. Centar bezbjednosti Bar	18
4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin.....	20
4.1.11. Stanica policije Granični prelaz Aerodrom Tivat	21
4.1.12. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj.....	22
4.1.13. Odjeljenje bezbjednosti Kotor	24
4.1.14. Centar bezbjednosti Herceg Novi	26
4.1.15 Generalna zapažanja u odnosu na Upravu policije	28
4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori.....	29
4.2.1. Odjeljenje za žene	29
4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE – psihijatrijska odjeljenja.....	30
4.3.1. Klinika za psihijatriju KCCG	30
4.3.2. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota u Kotoru	32
4.3.3. Odjeljenje za psihijatriju opšte bolnice u Bijelom Polju	33
4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata	37
4.4 READMISIJA	38
4.4.1. Readmisija.....	38
4.4.2. Prinudna udaljenja stranaca	40
V RAD NPM-A U VRIJEME PANDEMIJE KORONA VIRUSA	41
5.1. Realizovane aktivnosti Nacionalnog preventivnog mehanizma.....	41

5.2. Monitoring postupanja u novo-uspostavljenim mjestima – karantinima, u kojima je ograničena sloboda kretanja	41
5.2.1. Prijem lica u karantin	43
5.2.2. Ishrana	44
5.2.3. Čišćenje i dezinfekcija	44
5.2.4. Praćenje zdravstvenog stanja i ljebarski pregledi	45
5.2.5. Socijalne aktivnosti	45
5.2.6. Evidencija	45
5.2.7. Otpust iz karantina.....	46
5.2.8. Intervjui sa licima smještenim u karantin	46
5.2.9. Zaključak	47
VI MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a	49
6.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture.....	49
6.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima	49
VII PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a.....	52

I UVOD

Zaštitnik¹ ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa Ustavom Crne Gore i Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore², vrši poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) u cilju prevencije mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja lica lišenih slobode, u skladu sa Zakonom i Opcionim protokolom uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka. NPM preduzima mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, sprovođenjem redovnih i kontrolnih obilazaka mjesta u kojima se nalaze ili se mogu naći lica lišena slobode ili lica kojima je ograničeno kretanje, odlukom suda ili drugog državnog organa.

Nakon što je Svjetska zdravstvena organizacija 11. marta 2020. godine proglasila novi koronavirus globalnom pandemijom i pozvala vlade da preduzmu hitne i energične mjere na suzbijanju posljedica ovog vrlo zaraznog oblika virusa bilo je jasno da se suočavamo sa nečim što će u velikoj mjeri promijeniti tok događaja i izazvati brojne posljedice na sve društvene tokove. Mjere koje su preduzimane u mnogim državama širom svijeta sa ciljem sprečavanja širenja pandemije nametnule su brojna ograničenja svojim građanima, počevši se od potpunog ograničenja kretanja, odnosno zatvaranja (tzv. lockdown), te preporuka koje su male za cilj smanjenje kretanja na otvorenom (ostanak kod kuće), karantinske mjere, odnosno kućnu izolaciju ili samoizolaciju, te konačne koje su imale za cilj izbjegavanje bliskih fizičkih kontakata u smislu postojanja tzv. socijalne distance. Imajući u vidu uticaj ovih mjera na život i rad ljudi više je nego očito da su one morale imati uticaj na stanje ljudskih prava koja su bila ograničena kao nikada do sada u novijoj istoriji civilizacije. Tako je, ilustracije radi, obavljen 61 intervju sa licima koja su u nekom trenutku bila smještena u karantin.

Tokom najstrožijeg perioda karantina, od kraja marta do početka maja, imali smo dežuran tim zaposlenih koji su radili iz institucije, na čelu sa Zaštitnikom. U susret pandemiji, kao i tokom nje, u fokusu pažnje Zaštitnika bila su i lica lišena slobode kao i osobe na izdržavanju kazne zatvora. S tim u vezi ostvarena je preventivna posjeta instituciji Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, te kontinuirana razmjena informacija sa upravom, kako bi se upoznali sa mjerama i radnjama koje ova ustanova preduzima u vezi sa zdravstvenom zaštitom lica lišenih slobode, kao i zaposlenih. Sa popuštanjem mjera, organizovane su i posjete zatvorima, odjeljenjima i centrima bezbjednosti, kao i drugim ustanovama i organima u skladu sa Planom obilazaka.

U 2020. godini ukupno je realizovano 28 obilazaka. Naznačeni obilasci su bili predviđeni Planom obilazaka koji usvaja Zaštitnik na početku izvještajne godine. Zavisno od situacije i nepredviđenih okolnosti korekcije Plana se vrše na osnovu potreba posla i raspoloživosti izvršilaca koji su angažovani na poslovima prevencije. Zaštitnik je realizovao jedan broj vanrednih obilazaka kao što su posjete u Prihvatištu za strance, Centru za prihvrat i alternativnom smještaju za migrante u Podgorici.

Takođe, NPM je u martu 2020. godine učestovovao u operaciji readmisije - povratka crnogorskih državljana koji su neregularno boravili na teritoriji SR Njemačke. Readmisija je obavljena dana 03.03.2021. godine u organizaciji FRONTEx-a (Evropske granične i obalske agencije) uz saradnju sa Upravom policije Crne Gore odnosno nadležnom jedinicom policije.

¹ Svi izrazi koji se u ovom Izvještaju koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

² Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017).

NPM je ostvario dobru saradnju sa službenim licima u organima i ustanovama prilikom svih obilazaka, tako da su članovi NPM-a imali neograničen pristup svim službenim prostorijama, dokumentaciji kao i mogućnost povjerljivog razgovora sa licima lišenim slobode, pritvorenim licima, licima na izdržavanju kazne zatvora i pacijentima na psihijatrijskim odjeljenjima u ovoj godini.

II USLOVI ZA RAD NPM-a

U toku 2020. godine je došlo do reorganizacije unutar same institucije Zaštitnika, pa i sektora koji se bavi radom na poslovima NPM-a. Dakle, novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji u instituciji Zaštitnika, u okviru Sektora za zaštitu od torture, bezbjednost i NPM, predviđeno je i popunjeno mjesto Glavnog savjetnika Zaštitnika, što predstavlja jačanje i osnaživanje samog sektora u smislu boljeg organizacionog funkcionisanja. Takođe, u ovoj grupi poslova su predviđena još četiri savjetnička mjesta na kojima su raspoređeni savjetnici koji su već radili poslove NPM-a. Obzirom na nadležnosti i obim posla samog sektora, može se smatrati da se značajno doprinijelo kvalitetu obavljanja poslova vezanih za cjelokupan sektor. Dakle, službenici raspoređeni u ovom sektoru, osim preventivnog rada bave se i radom u reaktivnom smislu – po pritužbama, što omogućava cjelovit pristup i sagledavanje svih činjenica neophodnih za rad NPM-a. Konačno, po potrebi, u svojstvu NPM-a postupaju i ostali savjetnici u Instituciji Zaštitnika u skladu sa svojim specifičnim oblastima rada odnosno ustanovom ili organom koji je predmet obilaska.

Shodno metodologiji rada, koja je za potrebe Institucije sačinjena u januaru 2015. godine u okviru SOCCER projekta³, tokom izvještajnog perioda poslovima NPM-a na nivou institucije rukovodio je Zaštitnik mr Siniša Bjeković, dok je grupom poslova koja, koji se odnose na NPM, kordinirala zamjenica Zaštitnika Zdenka Perović. Stručne poslove su vršili savjetnici Zaštitnika prema unutrašnjem rasporedu. U 2021. godini se očekuje usvajanje revidirane metodologije rada u skladu sa već opisanim novinama u radu NPM-a.

Shodno ovlaštenju sadržanom u članu 25 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, radi vršenja određenih poslova za koje su bila neophodna posebna specijalistička znanja, tokom izvještajnog perioda bili su angažovani članovi Radnog tijela iz različitih oblasti. Tokom navedenih aktivnosti, vođeno je računa i o ravnopravnom tretmanu angažovanih lica u poslovima NPM u odnosu na pripadnost polu. NPM-u su bili obezbijeđeni osnovni tehnički uslovi za realizaciju aktivnosti zasnovanih na prethodno utvrđenom Godišnjem planu.

III METODOLOGIJA RADA

Prema naprijed navedenoj Metodologiji koja predviđa redovne, kontrolne i vanredne obilaske, NPM je i u 2020. godini sprovodio svoju preventivnu funkciju kroz posjete policijskih prostorija za zadržavanje, zatvora, psihijatrijskih odjeljenja i drugih mjesta gdje se nalaze ili mogu naći lica lišena slobode, odnosno zadržana lica i lica kojima je ograničeno kretanje. Obavljajući naznačene obilaske, Zaštitnik je koristio mogućnost nenajavljenih, jednako kao i najavljenih posjeta, u vidu preventivnih obilazaka organa, ustanova i organizacija, čime je vršena redovna provjera stanja u cilju poboljšanja sistema zaštite od torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka i kažnjavanja. Na taj način utvrđivano je i analizirano zatečeno stanje i davane preporuke u cilju unaprijeđenja sveukupnih uslova u institucijama i postupanja prema ovim licima.

³ Projekat Podrška Kancelariji Ombudsmana i Ustavnom sudu Crne Gore u primjeni evropskih standarda za ljudska prava, Savjet Evrope, januar 2015. godine.

NPM je realizovao aktivnosti na osnovu Godišnjeg plana rada, koji je pripremljen nakon konsultativnog sastanka sa NVO koje se bave pravima lica lišenih slobode i zadržanih lica, te pravima psihijatrijskih pacijenata i pravima drugih lica kojima je ograničeno kretanje. Sastanak je održan u decembru 2019. godine u prostorijama Zaštitnika.

Svaki obilazak je realizovan primjenjujući model podijeljenih uloga. Shodno Metodologiji i dobro ustanovljenoj praksi, obilasci su se sastojali od pripreme faze, tokom koje je pripremljena potrebna dokumentacija, a angažovani izvršioi NPM-a upoznati sa konkretnim zadacima. Takođe, svaki obilazak je realizovan kroz 6 (šest) faza koji se sastoje od uvodnih razgovora sa starješinom ustanove, obilaska ustanove, razgovora sa pritvorenim licima, pacijentima ili korisnicima, razgovora sa zaposlenima, uvida u dokumentaciju i završnog razgovora sa starješinom ustanove.

Tokom razgovora dodatno je ukazano na obavezu nulte tolerancije kada je u pitanju bilo koji vid mučenja, kažnjavanja ili ponižavajućeg postupanja prema licima koja su zatečena kao zadržana, lica lišena slobode ili ona čije kretanje je bilo ograničeno po nekom od osnova iz nadležnosti NPM-a. Na taj način su se obezbijedile potrebne informacije u cilju kvalitetnog obavljenja posla NPM-a.

Nakon obavljenog obilaska, starješini organe, ustanove ili institucije, odnosno odgovornom licu se u završnom razgovoru ukazivalo na uočene nepravilnosti koje je neophodno otkloniti bez odlaganja. Neposredno nakon obilaska, a radi bolje razmjene pojedinačnih iskustava, poređenja dobijenih objašnjenja, zauzimanja stavova i definisanja potencijalno različitih mišljenja i precizne izrade izvještaja, održavan je poseban završni sastanak. Na osnovu detaljne obrade pribavljenih informacija i podataka, analizom zatečenog stanja i poređenjem sa prethodno utvrđenim činjenicama i datim preporukama u konkretnoj ustanovi, sačinjavan je izvještaj o stanju sistema zaštite od torture i stepenu ispunjenosti ranije datih preporuka.

Nacrt izvještaja dostavlja se ustanovi sa zahtjevom da se izjasne o nalazima i preporukama NPM-a. Nakon toga ustanovi, a po potrebi i nadležnom državnom organu, ustanovi ili instituciji dostavljan je konačni izvještaj, koji se nakon toga objavljuje na web stranici institucije Zaštitnika i podstranici NPM, zajedno sa odgovorom ustanove u kojoj je obavljen monitoring.

IV REALIZOVANE AKTIVNOSTI

U 2020. godini obavljeno je 28 obilazaka – redovnih (planiranih) i vanrednih. Obilasci predviđeni Planom obilazaka za 2020. godinu realizovani su u: CB Nikšić, CB Podgorica, CB Bijelo Polje, CB Berane, CB Pljevlja, CB Bar, CB Herceg Novi, OB Cetinje, OB Mojkovac, OB Kolašin, OB Ulcinj, OB Kotor, SP Andijevica, GP Aerodrom Podgorica, GP Aerodrom Tivat, UIKS- Odjeljenje za žene, SPB Dobrota, Klinika za psihijatriju u Podgorica, Odjeljenje psihijatrije u Bijelom Polju, Centar za prihvatanje u Spužu, alternativni smještaj Centra za psihvaz na Koniku, Prihvatilište za strance i Centar za primjenu blažih mjera i Dom za stare Grabovac u Risnu. Vanredni obilasci (koji nijesu utvrđeni u godišnjem Planu obilazaka NPM-a) realizovani su u Prihvatilištu za strance, Centru za prihvatanje i alternativnom smještaju za migrante.

Predstavnici NPM-a su u martu 2020. godine učestvovali u operaciji readmisije - povratka crnogorskih državljana koji su neregularno boravili na teritoriji SR Njemačke.

Na osnovu obavljenih obilazaka i analiza zatečenog stanja u 2020. godini Zaštitnik je u okviru 20 izvještaja uputio 67 **novih preporuke** ustanovama, institucijama i nadležnim organima, dok je 46 preporuka ponovljeno, nakon što se utvrdilo da nijesu ispoštovane od prije. Takođe, djelimično je ispunjeno 5 preporuka koje su date od ranije.

4.1 POLICIJSKE PROSTORIJE ZA ZADRŽAVANJE

4.1.1. Centar bezbjednosti Nikšić

Obilazak Centra bezbjednosti Nikšić obavljen je 11. februara i 28. maja 2020. godine. Razgovarano je sa policijskim službenicima koji su bili u smjeni. Realizacija planiranih aktivnosti obavljena je bez smetnji.

Zaključci i preporuke

Zaštitnik kao NPM zaključuje da u određenim segmentima u odnosu na ranije date preporuke, ima napretka. Konkretno implementiran je dio preporuka koji se odnosio na video nadzor, što je važna stavka u prevenciji zlostavljanja. U odnosu na ostale stavke koje je tim NPM-a tokom monitoringa analizirao, neophodno je u dokumentaciji bilježiti sve postupke u odnosu na lica lišena slobode, što treba biti potvrđeno kako potpisom policijskog službenika, tako i potpisom zadržanog lica.

Adaptacija i sanacija materijalnih uslova u prostorijama za zadržavanje trebala bi biti primijenjena svaki put kada uslovi nisu u skladu sa normom (pristup vodi za piće, pojava vlage, buđi itd).

Takođe, neophodno je da radni uslovi službenika za pritvor budu adekvatni u smislu obezbjeđenja udobnog radnog okruženja koje je pogodno za fizičko i mentalno zdravlje. Praksa da lica koja nisu zadržana, a lišena su slobode, borave satima u radnom prostoru službenika za pritvor, nije dobra. Naročito ako se uzme u obzir da ta lica mogu biti pod dejstvom alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci. S tim u vezi neophodno je ukloniti ili smanjiti opasnosti po bezbjednost i zdravlje na radu. Zaštitnik kao NPM ukazao je na navedeno i u prethodnom izvještaju.

Tim NPM-a ukazuje da je gore opisana situacija, kada jedna osoba koja je bila zadržana u prostorijama za zadržavanje i nije imala obezbijeđen krevet za spavanje, mogla biti prevaziđena tako što bi se iskoristili kapaciteti najbližeg OB-a ili CB-a.

Zaštitnik kao NPM navodi da je pozitivna obaveza države, da obezbijedi adekvatne uslove za boravak zadržanih lica u prostorijama za zadržavanje, te da se u svakoj situaciji mora obezbijediti human pristup

Obilaskom CB Nikšić utvrđeno je da su ispoštovane sljedeće preporuke:

- obezbjeđena je jasna rezolucija video nadzora nad pritvorskim prostorijama, na monitoru;
- obezbjeđena je pokrivenost sistemom video nadzora dijela stepeništa, koje vodi sa zadnjeg službenog ulaza u prostorije za zadržavanje.

zadržanom licu na šta ukazuju i međunarodni standardi⁴.

⁴ Vidjeti CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, paragraf 47, stav 2.

Nakon slanja Izvještaja o obilasku Upravi policiji i CB-u Nikšić dana 15.09.2020. godine, dostavljen je odgovor br. 007/20-5910 od 08.10.2020. godine, u kojem se navodi da su ispunjene ranije date preporuke, a koje je NPM ponovio nakon obilaska i konstatovao u nacrtu Izvještaja. Kao dokaz, priložen je i foto elaborat na osnovu kojeg se može utvrditi da su preporuke ispoštovane.

Preduzeti koraci CB-a na unapređenju materijalnih uslova u prostorijama za zadržavanje, kao i radnih prostorija policijskih službenika koji su zaduženi za pritvor, predstavljaju pozitivan iskorak u odnosu na unapređenje materijalnih uslova.

Preporuke koje su ispoštovane nakon dostavljanja nacrtu ovog Izvještaja o obilasku:

- da se renovira prostorija u kojoj borave policijski službenici, a koja je u neposrednoj blizini prostorija za zadržavanje lica;
- da se preuredi prostorija koja služi za "ostavu", i namijeni za privremeni smještaj dovedenih lica u agitiranom stanju, dok im se ne odredi zadržavanje, te da se ista uključi u video nadzor;
- da se obezbijedi dovoljan broj policijskih službenika u smjeni, shodno radnim potrebama;
- da se poprave oštećenja u prostorijama za zadržavanje (obezbjedi dostupnost tekuće vode, ukloni vlaga, buđ i sl.).

Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link: https://www.ombudsman.co.me/zastitainprevencija/44.news_report.html.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke CB Nikšić:

- da se precizno vodi dokumentacija za lica lišena slobode i zadržana lica (potpisi na Informativnim listovima i precizan upis o ponuđenim obrocima);
- da se formular za obavještenje trećih lica, prilagodi na način da se u istom doda stavka na kojoj će se konstatovati da je zadržano lice iskoristilo pravo na obavještenje trećeg lica, u kojoj će biti predviđen dio za potpis istog;
- da se dio u formularu koji se odnosi na obavještenje trećeg lica, koji je namijenjen za „ime i prezime policijskog službenika koji je izvršio obavještanje“, ukoliko se obavještenje vrši preko dežurne službe, popuni onako kako se to traži (ime i prezime službenika koji je to učinio);
- da se precizno vodi dokumentacija o građanima koji su pristupili u CB radi informativnog razgovora i da se njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira-vrijeme dolaska i odlaska iz objekta CB-a;
- da se obavezno uruči „informativni list“ zadržanom licu, i da se ukoliko odbije da prihvati isti ili odbije da potpiše da je upoznat sa istim, to konstatuje od strane policijskog službenika;
- da se u situacijama kada broj zadržanih lica prevazilazi kapacitete broja kreveta, zadržano lice preveze u prostorije za zadržavanje najbližeg CB-a ili OB-a.

4.1.2. Granični prelaz Aerodrom Podgorica

Obilazak Stanice policije Granični prelaz Aerodrom Podgorica, obavljen je 12. februara i 5. oktobra 2020. godine. Razgovarano je sa komandirrom Stanice Igorom Ognjanovićem.

Zaključci i preporuke

Granični prelaz Aerodrom Podgorica u velikoj mjeri je opterećen imajući u vidu da je najveći vazdušni granični prelaz u Crnoj Gori, te da je tokom ljetnje sezone broj putnika koji prolaze preko ovog graničnog prelaza veliki. Na ovom graničnom prelazu se ne vodi posebna evidencija o licima kojima se ograničava kretanje, pa je s tim u vezi neophodno voditi evidenciju o licima koja su na Aerodromu lišena slobode, sa naznakom da se lica odvođe i zadržavaju u CB Podgorica.

Zaštitnik kao NPM ukazuje da se lice lišeno slobode od strane službenika ovog graničnog prelaza odmah obavijesti, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upozna da nije dužno ništa da izjavi, da ima pravo da uzme branioca koga sam izabere, da zahtijeva da se o lišenju slobode obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatsko konzularni predstavnik države čiji je državljanin, odnosno predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licu bez državljanstva ili izbjeglici.

Takođe, Zaštitnik kao NPM konstatuje da je neophodno licima (strancima) kojima se oduzimaju putne isprave radi provjere, objasniti razlog uzimanja dokumenata, na jeziku na koji razumiju te da se isti pisanim putem, takođe na jeziku koji razumiju, obavijeste o svrsi i načinu provjere. Prema riječima komandira Stanice, procedura provjere dokumentacije traje najduže dva sata, za koje vrijeme se lice prema kojem se preduzimaju dodatne provjere nalazi u kancelariji policijskih službenika i pod njihovim je nadzorom.

Prema riječima policijskih službenika, koji su zaduženi za rad na „drugoj liniji provjere“, u odnosu na ovu situaciju dešava se da zadržanom strancu prilikom ograničavanja kretanja na aerodromu ne bude obezbijeđen ni prevodilac, pa je s tim u vezi upitno kako se lice informiše o svojim pravima.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Stanici policije Graničnog prelaza Aerodrom Podgorica:

- da se u ovoj Stanici vodi evidencija za lica koja su lišena slobode na Graničnom prelazu Aerodrom Podgorica;
- da se lice koje je lišeno slobode od strane službenika ovog graničnog prelaza odmah obavijesti, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upozna da nije dužno ništa da izjavi, da ima pravo da uzme branioca koga sam izabere, da zahtijeva da se o lišenju slobode obavijesti lice koje sam odredi, kao i diplomatsko konzularni predstavnik države čiji je državljanin, odnosno predstavnik odgovarajuće međunarodne organizacije ako se radi o licu bez državljanstva ili izbjeglici⁵;
- da se vodi pisana evidencija o licima prema kojima se preduzimaju dodatne kontrole na “drugoj liniji granične provjere”⁶;
- da se lica prema kojima se vrši provjera na “drugoj liniji provjere” pisanim putem obavijeste o svrsi i načinu provjere na jeziku koji razumiju⁷.

Kompletan Izvještaj o obilasku se nalazi na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link: https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/49.news_report.html

⁵ Zakon o krivičnom postupku-"Službeni list Crne Gore", br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 028/18 od 27.04.2018) – član 4;

⁶ Zakon o graničnoj kontroli -"Službeni list Crne Gore", br. 072/09 od 30.10.2009, 020/11 od 15.04.2011, 040/11 od 08.08.2011, 039/13 od 07.08.2013, 017/19 od 19.03.2019. godine - član 62 st. 1 t. 3;

⁷ Ibid - član 29 stav 4.

4.1.3. Centar bezbjednosti Podgorica

Obilazak Centra bezbjednosti Podgorica je obavljen u više navrata, s obzirom da je ovaj Centar najveći u Crnoj Gori. Kontrolni obilazak CB Podgorica je realizovan 09.03.2020. godine, 13.05.2020. godine i 08.10.2020. godine.

Zaključci i preporuke:

Preporuka – da se video nadzorom pokrije dio stepeništa koji vodi od prijavnice br. 2 do prostorija za zadržavanje – **ispunjena**.

Ovu preporuku Zaštitnik kao NPM ponavljao je od 2015. godine. Tokom svakog obilaska sugerisano je da je video nadzor važna karika u prevenciji torture, te da video dokumentovanje mora biti jedan od prioriteta. Naročito je važno video nadzorom pokriti putanju kojom se sprovode lica do prostorija za zadržavanje.

Preporuka - da se zadržanim licima omogući boravak na svježem vazduhu - **nije ispunjena**.

Ovo je jedan od standarda CPT-a. Osobama koje se nalaze u policijskom pritvoru duže od 24 časa treba omogućiti rekreaciju na svježem vazduhu svakog dana, do one mjere do koje je to moguće.⁸ Osnovni razlog koji se navodi kao nemogućnost realizacije ove preporuke je bezbjednost, kao i prethodnih godina.

Preporuka – da se otklone kvarovi u prostorijama za zadržavanje (česme za vodu, sijalice) **ispunjena**.

Nadležni u Centru nastoje da ovaj problem bude saniran onda kada se pojavi. Kao problem ističe se što se CB za svaki kvar, pa i onaj najsitniji mora obraćati Upravi za imovinu, pa se ponekad na realizaciju čeka duže.

Preporuka – da se hitno obezbijedi funkcionisanje cjelokupnog sistema za video nadzor, kao i njegovo redovno održavanje – **ispunjena**.

Prema informacijama koje je tim dobio ugradnjom novih 20 kamera riješene su sporne situacije koje su se odnosile na video nadzor. Kamere su stavljene u funkciju i u prostoru Stanice za javni red i mir CB Podgorica, kao i dio koji se odnosi na prijavnicu broj jedan u CB-u.

Preporuka – da se video nadzorom pokrije cjelokupni radni prostor pritvorskih prostorija **ispunjena**.

Tokom obilazaka u 2019. godini evidentirano je da određeni uglovi u radnom prostoru kod pritvorskih prostorija nisu pokriveni video nadzorom, kao i hodnik neposredno ispred radnih prostorija u pritvoru. Ovi nedostaci su otklonjeni ugradnjom novih kamera.

Preporuka – da se redovno vrši baždarenje protivpožarnih aparata – **ispunjena**.

⁸ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010, paragraph 47

U cilju bezbjednosti kompletnog objekta važno je baždariati aparate u predviđenom intervalu svakih šest mjeseci. Tokom obilazaka ove godine tim NPM-a nije uočio propuste u ovom segmentu.

Važno je da su evidentirana određena poboljšanja u okviru CB-a, a konkretno je najznačajnija ugradnja 20 novih kamera. Putanja kojom se kreću zadržana lica ovim činom je sada u potpunosti pokrivena, a takođe i sporne tačke u okviru pritvorskih prostorija i oko Centra bezbjednosti.

Tokom obilazaka evidentirano je da se lica koja bivaju dovedena u pratnji policijskih službenika u objekat policije, ne bilježe kroz evidenciju u "Dežurnoj službi" nego, navodno inspektori vode ove evidencije, što ih čini teško dostupnim, netransparentnim i nepouzdanim.

Podsjećamo da Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.⁹

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeću preporuku Centru bezbjednosti Podgorica:

- da se sva lica koja su dovedena u pratnji policijskih službenika u prostorije CB Podgorica, evidentiraju u dežurnoj službi, uz bilježenje svih neophodnih podataka.

Kompletan izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/54.news_report.html

4.1.4. Centar bezbjednosti Bijelo Polje

Kontrolni obilazak Centra bezbjednosti Bijelo Polje obavljen je 04. maja 2020. godine.

Zaključci i preporuke:

NPM je u 2019. godini obavio redovni obilazak ovog Centra bezbjednosti i dostavio izvještaj¹⁰ Upravi policije, koji je objavljen na web stranici Zaštitnika.

U izvještaju su date četiri preporuke koje su upućene CB Bijelo Polje i jedna koja je upućena Upravi policije. Takođe, ponovljene su tri preporuke koje je Zaštitnik kao NPM uputio prethodnih godina.

Tokom kontrolnog obilaska obavljen je razgovor sa načelnikom CB-a g-dinom Milošem Bulatovićem. Od načelnika je zatražena na uvid i određena dokumentacija, kako bi se izvršio uvid u preduzete aktivnosti, a u cilju unapređenja položaja lica lišenih slobode. Dio dokumentacije tim NPM- je pogledao i izuzeo na licu mjesta, dok je dio dostavljen elektronskom poštom.

⁹ CPT/Inf (2019) 2, str 22.

¹⁰ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/16/izvje--taj-o-obilasku-CB-bijelo-polje.pdf

Konstatovano je da još uvijek nijesu napravljene pomoci, u odnosu na stanje koje je zatečeno prethodnih godina¹¹. U prostorijama za zadržavanje vazduh je ustajao, kao i prilikom prethodnog obilaska, a postojanje sistema za ventilaciju, očigledno nije od uticaja.

Preporuka - da se obezbjedi adekvatno provjetravanje prostorija u kojima borave zadržana lica – **nije ispunjena**.

Kada je u pitanju organizacija rada, službenici CB-a i dalje su angažovani na poslovima obezbjeđenja sudova i tužilaštva, iako je Zakonom o Državnom tužilaštvu¹² propisano da „Poslove obezbjeđenja obavljaju zaposleni u državnom tužilaštvu na poslovima obezbjeđenja ili pravna lica ovlaštena za obavljanje poslova zaštite i obezbjeđenja“. Takva odredba nalazi se i u važećem Zakonu o sudovima¹³.

Kao što je navedeno u izvještaju NPM-a za 2017 godinu¹⁴, s obzirom da policijski službenici ovog Centra obavljaju taj posao, to utiče na dnevni raspored poslova i zadataka.

Preporuka - da se riješi problem angažovanja službenika Uprave policije na poslovima sudskog/tužilačkog obezbjeđenja – **nije ispunjena**.

Kada su u pitanju uslovi za rad policijskih službenika, nije urađeno ništa na unapređenju radnih uslova, zamjene mobilijara i slično.

Takođe nijesu napravljene pomoci u smislu efikasnijeg zagrijavanja radnih prostorija. Naime, u prostorijama zgrade koriste se različita grejna tijela (radijatori, kvarcne peći, TA peći) koja koriste električnu energiju, te se za navedeno, izdvajaju značajna novčana sredstva. U januaru 2017. godine upućen je dopis ka ministru MUP-a, čiji je predmet bio: Zahtjev za instaliranje toplovodno kotlovskog sistema za grijanje u CB Bijelo Polje, u kojem se između ostalog navodi „da bi uložena sredstva u obnavljanju centralnog grijanja u vrlo kratkom periodu bila isplativa i na najbolji način i trajno bi riješili problem zagrijavanja zgrade CB Bijelo Polje“.

Proceduru za projektovanje podzemnog rezervoara i kotlarnice, a nakon toga i izgradnje moguće je realizovati nakon dobijanja pozitivnog mišljenja od strane Ministarstva unutrašnjih poslova – Direktorata za vanredne situacije, navedeno je u dopisu Upravi za imovinu, iz jula 2018. godine. Zahtjevi do danas nijesu realizovani.

Preporuka - da se obezbijede adekvatni uslovi za rad policijskih službenika u CB Bijelo Polje u pogledu radnih i zajedničkih prostorija, inventara i odgovarajućeg grijanja - **nije ispunjena**.

U odnosu na preporuke upućene u 2019. godini, a koje su se odnosile na unapređenje uslova u prostorijama za zadržavanje, konstatuje se da je situacija i dalje loša.

¹¹ Godišnji izvještaj NPM-a za 2017 godinu, Izvještaj NPM 05-32/19-13 iz maja 2019. godine

¹² Službeni list Crne Gore", br. 011/15 od 12.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 080/17 od 01.12.2017, 010/18 od 16.02.2018, član 173.

¹³ Službeni list Crne Gore", br. 011/15 od 12.03.2015, član 68.

¹⁴ Vidjeti na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1525433591_final---npm.pdf.

„Sve policijske ćelije moraju biti razumnih dimenzija u odnosu na broj osoba koje su obično u njima smještene i moraju biti dovoljno osvijetljene (tj. sa dovoljno svjetlosti za čitanje, osim u vrijeme spavanja), te dovoljno provjetrene; po mogućnosti, ćelije bi trebalo da imaju prirodno svjetlo. Nadalje, ćelije bi trebalo da budu opremljene tako da se omogući odmor (npr. fiksiranim stolicama ili klupama), a osobama koje preko noći moraju ostati u pritvoru trebalo bi obezbijediti čiste dušeke i ćebad.“¹⁵

Preporuka - da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama, kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – **nije ispunjena**.

Preporuka - da se oštećeni zidovi u prostorijama za zadržavanje saniraju i okreće, kao i da se umivaonik za vodu koji je oštećen popravi ili zamijeni – **nije ispunjena**.

Putanja kojom se lica sprovode od ulaska u CB do prostorija za zadržavanje pokrivena je video nadzorom. Međutim dio hodnika koji se nalazi u podrumskom dijelu i dalje nije pokriven video nadzorom (može biti zloupotrijebljen od strane policijskih službenika, ali i od strane lica lišenog slobode). Takođe, ovaj dio hodnika noću nije osvijetljen.

Preporuka - da se obezbijedi vještačko osvijetljenje i pokrije video nadzorom dio hodnika u podrumskom dijelu u blizini prostorija za zadržavanje – **nije ispunjena**.

Tokom obilaska tim NPM je utvrdio da su ispunjene sljedeće preporuke:

Preporuka – da se obezbijedi jasan prikaz prostorija za zadržavanje na monitoru u dežurnoj službi – **ispunjena**

Preporuka – da se vodi pisana evidencija u Centrima i Odjeljenima bezbjednosti i Stanicama policije o licima koja su pozvana na informativni razgovor, a koja mogu biti zadržana najduže do 6 sati. – **ispunjena**

Na osnovu zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM ističe da preporuke koje se tiču unapređenja materijalnih uslova u ovom CB-u u i dalje nijesu ispunjene.

Pogotovo zabrinjava činjenica što za godinu dana, koliko je proteklo od poslednjeg obilaska NPM-a nije urađeno ni ono što je prioritetno - zamjena umivaonika u prostoriji br 1. Naime kako je ukazano u prethodnom izvještaju - "Umivaonik u prostoriji br. 1 je korozirao, probušen je tako da voda curi van umivaonika na pod i lice koje ga koristi." Takođe, može doći do povređivanja ili samopovređivanja zadržanog lica.

Uvidom u dokumentaciju utvrđeno je da se načelnik Centra u oktobru 2019. godine, obraćao dopisom Upravi za imovinu, uz priloženu foto-dokumentaciju, sa zahtjevom za zamjenu metalnih umivaonika. Ovaj zahtjev je ostao nerealizovan.

¹⁵ Izvod iz 2. Opšteg izveštaja [CPT/Inf (92) 3], paragraf 42

Jedino što je zamijenjeno bili su dušeci, ali obezbjeđeni iz donacije, te ni u ovom slučaju Uprava policije nije preduzela ništa (dopis za zamjenu dotrajalih dušeka poslat je Upravi policije u februaru 2019. godine).

NPM je zapazio da nijesu napravljeni pomaci ni u cilju unapređenja materijalnih uslova za rad policijskih službenika. Uspostavljanje sistema centralnog grijanja smanjilo bi rizik od požara (prije svega zbog brojnih dotrajalih grejnih tijela koja se koriste), ali i smanjilo potrošnju novčanih sredstava za utrošenu električnu energiju.

Zaštitnik i dalje zastupa stav da bi Uprava policije trebala razmotriti izmještanje prostorija za zadržavanje iz podrumskog dijela i izgradnju novih prostorija koje bi zadovoljavale potrebne standarde (kao što je urađeno u CB Berane, Ob Ulcinj).

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link:
https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/37.news_report.html

4.1.5. Centar bezbjednosti Berane

NPM je obavio obilazak Centra bezbjednosti Berane u maju 2020. godine.

Zaključci i preporuke:

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje opreme u skladu sa standardima CPT-a, odnosno da shodno kvadraturi budu opremljene sa jednim krevetom po prostoriji – **nije ispunjena**

Preporuka – da se obezbjedi električni ormar, koji se nalazi u hodniku ispred prostorija dežurne službe, na način što će isti biti zaključan i neće biti dostupan neovlašćenim licima – **nije ispunjena**.

Preporuka – da se prostor u kojem se čuvaju lične stvari, oduzete od zadržanih lica, zaključaju – **nije ispunjena**

Preporuka – da se u svim slučajevima konstatuje potpisom u OBR-1 obrascu, kao i na informativnom listu, da je zadržano lice upoznato sa svojim pravima, ili da je odbilo da potpiše iste – **nije ispunjena**

Preporuka – da se vodi pisana evidencija u Centrima i Odjeljenjima bezbjednosti i Stanicama policije o licima koja su pozvana na informativni razgovor, a koja mogu biti zadržana najduže do 6 sati - **ispunjena**

Zaštitnik kao NPM konstatuje da pozitivan iskorak predstavlja unaprijeđenje materijalnih uslova u kojima borave zadržana lica. Nove prostorije koje su izmještene iz podrumskog dijela i nalaze se u blizini dežurne službe, u upotrebi su nekoliko prethodnik mjeseci. Međutim, i u odnosu na njih treba ispoštovati potrebne standarde – opremljenost prostorija shodno kvadraturi, dostupnost sredstava za higijenu u toaletu.

Negativan trend u ovom CB-u predstavlja što, ni nakon više od godinu dana, nije promijenjena praksa u odnosu na nepotpuno vođenje evidencije. Naime, pojedine evidencije nemaju arhiviran informativni list, nemaju potpise zadržanih lica ili policijskih službenika u dijelu dokumentacije predviđene za to. Takođe, u evidenciji o licima koja se pozivaju u svojstvu građana radi prikupljanja obavještenja, tkz. „informativni razgovor“, iz upisanih podataka nije moglo da se utvrdi ukupno vrijeme boravka građanina u CB-u. Napominjemo da su svi ovi segmenti važni u prevenciji zlostavljanja i nedozvoljenog postupanja prema licima lišenim slobode.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/39.news_report.html.

4.1.6. Centar bezbjednosti Pljevlja

Zaštitnik kao Nacionalni preventivni mehanizam je izvršio obilazak Centra bezbjednosti Pljevlja 19.05.2020. godine.

Zaključci i preporuke

Nakon obilaska CB Pljevlja, izvršenog uvida u dokumentaciju, obavljenih razgovora sa zadržanim licem, kao i načelnikom i policijskim službenicima, zaključuje se sljedeće:

U odnosu na materijalne uslove u kojima borave zadržana lica, odnosno rade policijski službenici, nijesu ispunjeni minimalni standardi propisani Pravilnikom, odnosno kako je to predvidio CPT. Činjenica je, kako je konstatovano u ovom kao i u prethodnim izvještajima NPM-a, da se radi o jako staroj zgradi, i da je potrebno napraviti potpuno novu zgradu, kako bi se u potpunosti odgovorilo propisanim standardima. Opšti utisak nakon obilaska jeste da i pored toga što je zgrada CB Pljevlja stara, prostorije su čiste i uredne.

Takođe, problem sa manjkom policijskih službenika koji se javlja svake ljetnje sezone, a na koji je NPM ukazivao i u izvještaju iz 2018.godine, još uvijek nije riješen, i to je sistemski problem koji se mora rješavati na većem, odnosno državnom nivou.

Problemi na koje je NPM ukazivao i u prethodnom izvještaju jeste starosna dob/struktura zaposlenih. Naime, 32 službenika imaju preko 50 godina života (a prosječna starost 46 godina). U ljetnoj sezoni se suočavaju sa manjkom službenika, jer se preraspoređuju u Centre i Odjeljenja bezbjednosti na primorju, što dovodi do zaključka da je potrebno zaposliti mlade ljude, sa završenom policijskom akademijom, koji su stekli sva potrebna znanja i vještine na fakultetu koji je usko specijalizovan za rad u Upravi policije.

Zaštitnik kao NPM konstatuje da nijesu ispunjene sljedeće preporuke:

- da se sve prostorije upodobu sa CPT standardima;
- da se riješi problem nepokrivenosti video nadzorom svih uglova u prostorijama za zadržavanje.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke CB Nikšić:

- zamijeniti dotrajale umivaonike u prostorijama i promijeniti sistem pokretanja vode umjesto pozivom službeniku, uvesti senzore;
- opremiti jednu prostoriju za ispitivanje u skladu sa standardima CPT i/ili Pravilnikom na način što će se uvesti elektronsko (tj. audio i/ili video) snimanje policijskih informativnih razgovora u skladu sa CPT standardima;
- definisati plan aktivnosti i evakuacionu šemu za izlazak u slučaju elementarnih nepogoda i požara. Obučiti službenike za upotrebu plana i protiv požarnog sistema.

Obilaskom CB Pljevlja utvrđeno je da su ispoštovane sljedeće preporuke:

-da se u prostoriji za zadržavanje broj 2 postavi nova fiksirana stolica, shodno Pravilniku o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/42.news_report.html.

4.1.7. Odjeljenje bezbjednosti Cetinje

Obilazak je realizovan dana 18. juna 2020. godine.

Zaključci i preporuke

Nedostaci uočeni u odnosu na video nadzor su otklonjeni, a važna zaštita mjera u prevenciji zlostavljanja - da se zapisnički evidentira upoznavanje zadržanog lica sa pravom da o zadržavanju obavijesti porodicu ili lice koje samo odredi, bilježi se u posebnom registru u koji je NPM imao uvid.

U cilju unapređenja materijalnih uslova u ovom Odjeljenju, u toku su bili određeni radovi. S tim u vezi policijski službenik timu nije mogao dati tačnu informaciju – da li je nestandardni predmet (sjekira) izuzet iz nekog i kojeg krivičnog djela.

I u ovom OB –u izrazili su potrebu za kadrovskim proširenjem, npr. u dežurnoj službi se nalazio jedan policijski službenik koji je zadužen za prostorije za zadržavanje, rad sa strankama, vođenje dokumentacije itd., a koji prema njegovim riječima zbog obima posla često ne može da koristi pauzu. Prema riječima načelnika, sistematizacijom su predviđena 44 službenika.

Obilaskom OB Cetinje utvrđeno je da su ispoštovane sljedeće preporuke:

- video nadzorom pokrivena je prostorija neposredno ispred prostorija za zadržavanje;
- da se obezbijedi kontinuirani pristup magacinu u kojem se čuvaju privremeno oduzete stvari;
- da se zapisnički evidentira upoznavanje zadržanog lica sa pravom da o zadržavanju obavijesti porodicu ili lice koje samo odredi;
- da se sistemski uredi pitanje dostavljanja obroka zadržanim licima u skladu sa Pravilnikom o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova.

Zaštitnik kao NPM konstatuje da nijesu ispunjene sljedeće preporuke:

- da se da se prostorije za zadržavanje upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija
- da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode;

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ob Cetinje:

- da se električni ormar obezbjedi na način što će biti zaključan i dostupan samo ovlašćenim licima;
- da se uklone nestandardni predmeti iz službenih prostorija.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/51.news_report.html

4.1.8. Odjeljenje bezbjednosti Mojkovac

Obilazak je realizovan dana 19. juna 2020. godine.

Zaključci i preporuke

Sagledavajući sve aspekte tokom obilaska, važan segment predstavlja realizacija preporuke koje se odnosila na video nadzor. Naime, tokom prethodnih godina, NPM je ukazivao da sve sporne tačke moraju biti pokrivene sistemom video nadzora, što je konačno i učinjeno ugradnjom dodatnih kamera.

U pogledu materijalnih uslova i opremljenosti prostorija za zadržavanje, situacija je ostala nepromijenjena, ali ideja o rekonstrukciji i proširivanju postoji, sa planom kako bi se navedeno moglo realizovati. Ova namjera predstavlja pozitivan iskorak i trebalo bi je realizovati u što kraćem roku uzevši u obzir da prostorije za zadržavanje nijesu upodobljene u pogledu kvadrature sa domaćim Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

Iako se putem kamera koje se nalaze u prostorijama prenosi i zvuk, utisak je da ovo rješenje nije adekvatno, jer se glas ne čuje jasno i ovaj sistem bi trebalo unaprijediti.

Sistematizacijom su popunjena sva radna mjesta, ali kroz razgovor sa načelnikom zaključeno je da je potreba ovog Odjeljenja da se poveća broj službenika, naročito jer je praksa da u ljetnjim mjesecima određen broj službenika radne zadatke obavlja u Centrima i Odjeljenjima bezbjednosti na primorju.

Obilaskom Ob Mojkovac utvrđeno je da su ispoštovane sljedeće preporuke:

- video nadzorom pokrivena je prostorija neposredno ispred prostorija za zadržavanje;
- pregledom dokumentacije utvrđeno da je Informativni list bio dostupan zadržanim licima;
- u zapisniku je bilo evidentirano upoznavanje zadržanog lica sa pravom da o zadržavanju obavijesti porodicu ili lice koje samo odredi.

Zaštitnik kao NPM konstatuje da nijesu ispunjene sljedeće preporuke:

- da se prostorije za zadržavanje upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija;
- da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode;
- da se ugrađivanjem interfona omogućiti nesmetana komunikacija između zadržanih lica i dežurnih službenika.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Ob Mojkovac:

- da se precizno vodi dokumentacija za lica lišena slobode i zadržana lica a koja se odnosi na precizan opis o ponuđenim obrocima;
- da se toalet opremi novim sanitarnim elementima koji odgovaraju današnjim potrebama i standardu savremenog doba.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/41.news_report.html

4.1.9. Centar bezbjednosti Bar

Obilazak CB Bar je obavljen 23.7.2020. godine.

Zaključci i preporuke

Tim je obavio razgovor sa licem lišenim slobode koje je zatečeno u prostorijama za zadržavanje. Radilo se o ukrajinskom državljaninu. Razgovor sa istim je obavljen na engleskom jeziku, bez prisustva službenih lica. Ovo lice nije imalo primjedbe na postupanje službenika. Isti je bio upoznat sa svojim pravima na jeziku koji razumije (engleskom) i uručen mu je Informativni list.

Tim NPM-a je pregledao prostorije za zadržavanje i konstatovao da jednokrevetna prostorija i dalje nije rekonstruisana, te da je isto stanje koje je zatečeno prethodnih godina¹⁶, na osnovu kojeg su date preporuke.

¹⁶ https://www.ombudsman.co.me/docs/1558683170_final-izvjestaj-npm-za-2018.-godinu.pdf;
https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/25/izvje--taj-o-obilasku-CB-bar.pdf;

Jednokrevetna prostorija za zadržavanje, iako ispunjava standarde u pogledu kvadrature, i dalje nije upodobljena sa standardom CPT-a u pogledu dimenzija (širine)¹⁷.

Podsjećamo, da jednokrevetna prostorija ispunjava standarde u pogledu kvadrature i dimenzija koji su propisani Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode¹⁸, međutim da taj Pravilnik nije upodobljen sa standardima CPT-a¹⁹.

Preporuka - da se jednokrevetna prostorija za zadržavanje upodobi sa standardima CPT-a u pogledu dimenzija (širina) – **nije ispunjena**.

Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode²⁰, propisano je da prostorije za zadržavanje moraju biti opremljene fiksiranim klupama i stolicama i krevetom sa dva pokrivača. Obilaskom je utvrđeno da u prostorijama za zadržavanje postoje fiksirane klupe, te da je ova preporuka djelimično ispunjena. Međutim, prostorije se moraju opremiti i fiksiranim stolicama, kako bi se ispoštovao domaći Pravilnik.

Preporuka – da se prostorije za zadržavanje u potpunosti opreme fiksiranim klupama i stolicama kako je propisano Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode – **djelimično ispunjena**

Tokom redovnog obilaska CB Bar 2019. godine, koji je obavljen u noćnim časovima, primijećeno je da je prilaz CB-u sa strane gdje se nalazi dežurna služba bio u mraku, a da je vidljivost dodatno bila ometena neurednim rastinjem ispred samog ulaza, što nije bilo dobro za bezbjednost, kako građana tako i policijskih službenika. S tim u vezi, NPM je dao preporuku u tom pravcu, koja je od strane nadležnih u CB Bar ispoštovana.

Preporuka – da se prilaz CB Bar, sa strane dežurne službe, odgovarajuće osvijetli – **ispunjena**

Tim NPM-a je obišao i sanitarni čvor koji se nalazi između prostorija za zadržavanje, sa ciljem provjere ispunjenosti date preporuke tokom redovnog obilaska 2019. godine. Utvrđeno je da je isti bio uredan, čist i da nije bilo neprijatnih mirisa, kakvo stanje je zatečeno prethodno tokom redovnog obilaska. Sredstva za higijenu bila su obezbjeđena i dostupna.

Preporuka – da se higijena u sanitarnoj prostoriji redovno i kvalitetno održava – **ispunjena**

Na osnovu zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM ističe da preporuke date ovom CB-u, koje se odnose na materijalne uslove u prostorijama za zadržavanje nijesu ispunjene. Iako U CB-u navode razloge za nerealizaciju ovih preporuka (rekonstrukcija prostorije bi podrazumijevala zahtjevnije radove), moramo težiti

¹⁷ CPT/Inf(92)3-part 1, Paragraf 43;

¹⁸ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012, godine;

¹⁹ https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf

²⁰ Ibid – član 7;

ka postizanju određenih standrada i jednakih uslova boravka za sva lica lišena slobode ili zadržana, u svim objektima Uprave policije.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/43.news_report.html.

4.1.10. Odjeljenje bezbjednosti Kolašin

Obilazak je realizovan dana 29. jula 2020. godine.

Zaključci i preporuke

Usljed nastale situacije sa Korona virusom, timu je saopšteno da se prostorije OB-a redovno dezinfikuju, te da OB raspolaže sa dovoljnom količinom sredstava za rad uslijed pandemije korona virusa (sredstva za dezinfekciju, rukavice i sl.). Za prijem građana/ki, tokom jula bila je određena posebna kancelarija za prijem stranki i poseban šalter za predaju dokumenata i sl., na koji način su službenici zaštićeni od direktnog kontakta sa građanima/kama.

Problem ishrane u ovom OB-u trebalo bi riješiti na odgovarajući način. S obzirom da većina Odjeljenja i Centara bezbjednosti ima ugovore sa prehrambenom kompanijom, na isti način ishrana zadržanih lica trebala bi biti obezbjeđena i u ovom OB-u.

Sagledavajući sve aspekte tokom obilaska, važan segment predstavlja realizacija preporuke koje se odnosila na video nadzor. Naime, tokom prethodnih godina, NPM je ukazivao da sve sporne tačke moraju biti pokriveno sistemom video nadzora, što je konačno i učinjeno ugradnjom dodatnih kamera.

U pogledu kvadrature u prostorijama za zadržavanje, ista i dalje nije upodobljena sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija. Takođe, prostorija nije opremljena sa fiksnim stolicama i klupama, kako je to predviđeno Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorija za zadržavanje lica lišenih slobode²¹.

Električni ormar i dalje nije zaključan, dok sistemsko uređivanje pitanja dostavljanja obroka licima koja su zadržana duže od 12 časova i dalje nije riješeno.

Obilaskom OB Kolašin utvrđeno je da su ispoštovane sljedeće preporuke:

- Da se obezbijedi pokrivenost video nadzrom stepenište koje vodi od prostorija za dežurstvo do prostorija za zadržavanje I mali hodnik ispred ovih prostorija;
- Da se prostorija koja je stavljenja van upotrebe (br. 1) zaključa;
- Da se zadržanom licu omogući da zadrži Informativni list u prostorijama za zadržavanje.

²¹ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke OB Kolašin:

- da se uklone nestandardni predmeti iz kacerarija u kojima se vrše saslušanja;
- da se video nadzorom pokrije zapadni dio zgrade Ob Kolašin;
- da se izvrši rekonstrukcija sanitarnog čvora koji koriste lica lišena slobode i zadržana lica;
- da se redovno održava higijena u sanitarnom čvoru i da se obezbijedi dovoljno sredstava za higijenu (toaleta, ubrusa, sapuna i sl.);
- da se obezbijedi funkcionisanje vještačkog osvjetljenja u sanitarnom čvoru.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/52.news_report.html.

4.1.11. Stanica policije Granični prelaz Aerodrom Tivat

Obilazak je obavljen 3. septembra 2020. godine.

Zaključci i preporuke

Timu NPM-a je saopšteno da je u ljetnjim mjesecima povećan obim posla zbog turističke sezone, te da službenicima nedostaje dovoljno rezervnih komada određenih djelova uniforme. Takođe, konstatovan je i problem zaduživanja uniforme kada su u pitanju mlađi službenici koji stupaju na rad, jer nemaju pripremljene kompletne uniformi za njih.

Zaštitnik kao NPM konstatuje da, iako su nadležni u ovoj Stanici granične policije inicirali da se riješi problem neadekvatne prostorije za zadržavanje, to nije riješeno, te da je neophodno pristupiti rješavanju ove situacije shodno zakonskim obavezama.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Stanici policije Granični prelaz Aerodrom Tivat:

- da se prostorija u kojem borave lica koja se zadržavaju, opreme u skladu sa Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode²²;
- da se lica koja se zadržavaju radi dalje provjere odmah pisanim putem upoznaju sa svojim pravima na jeziku koji razumiju (uručivanjem informativnog lista) sa potpisom zadžanog lica ili konstatacijom od strane policijskog službenika da je odbio da primi;
- da se lica prema kojima se vrši provjera na “drugoj liniji provjere”, pisanim putem obavijeste o svrsi i načinu provjere;
- da se vodi pisana evidencija o licima prema kojima se preduzimaju dodatne kontrole na “drugoj liniji granične provjere”.

²² Ibid.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaiprevencija/53.news_report.html

4.1.12. Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj

Obilazak OB Ulcinj je obavljen 19.10.2020. godine.

Zaključci i preporuke

U momentu obilaska tim NPM-a je zatekao jedno zadržano lice. U pitanju je bio stranac, državljanin Palestine koji je lišen slobode zbog sumnje da je izvršio krivično djelo „Krađa“ iz člana 239. st. 1 KZCG²³. Ovo lice razumije engleski jezik i razgovor sa istim je započeo na bez prisustva službenih lica. Tim se predstavio i licu objasnio svrhu i povjerljivu prirodu razgovora međutim, lice nije bilo raspoloženo za razgovor. Uvidom u dosije ovog lica, utvrđeno je da je istom uručen Informativni list na engleskom jeziku. Prema riječima službenika, licu je dostavljen obrok, što je i evidentirano u dosijeu.

Tim NPM-a je pregledao prostorije za zadržavanje koje su tokom redovnog obilaska u 2019. godine, bile u fazi opremanja. Obje prostorije za zadržavanje opremljene su sa po tri kreveta. Prva trokrevetna prostorija za zadržavanje je dimenzija 4,50 x 2,95 ukupne površine 13,27 m², visina prostorije je 3,12 metara, dok je druga trokrevetna prostorija za zadržavanje dimenzija 4,45 x 2,88 ukupne površine 12,81 m², a visina prostorije je 3,11 m².

U Izvještaju je konstatovano da su u pogledu dimenzija, uzimajući u obzir da je planirano da u njima borave troje lica, prostorije izgrađene u skladu sa standardom CPT-a i domaćim Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode.

Međutim, tim NPM-a je tokom tog obilaska primijetio da će, zbog izgleda prostorija (prostorije su uske i dugačke), teško biti prostorije opremiti mobilijarom (osim kreveta moraju postojati i fiksirane klupe i stolice) na šta je tim i tada ukazao u završnom razgovoru sa komandiro Tomović Nikolom²⁴.

Iako su prostorije za zadržavanje, u pogledu dimenzija u skladu sa standardima CPT-a²⁵ kao i domaćeg Pravilnika²⁶, evidentno je da prostorije nijesu u potpunosti opremljene svim propisanim mobilijarom - fiksiranim klupama i stolicama kako je to propisano Pravilnikom²⁷.

S tim u vezi, data je preporuka OB Ulcinj da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim stolicama i klupama. Konstatovano je da preporuka nije ispunjena u potpunosti.

Na krevetima u prostorijama su se nalazili pokrivači. Sanitarni čvor je bio uredan i higijena je bila na zadovoljavajućem nivou. Prostorije su bile provjetrene.

²³ Krivični zakonik Crne Gore.

²⁴ Detaljnije na: https://www.ombudsman.co.me/article_npm_izvjestaj.php?id=22.

²⁵ Vidjeti CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43;

²⁶ "Službeni list Crne Gore", br. 052/12 od 12.10.2012. godine – član 2 stav 1;

²⁷ Ibid – član 7;

Preporuka: da se prostorije za zadržavanje opreme svim propisanim mobilijarom - fiksnim stolicama i klupama, shodno Pravilniku o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode - **djelimično ispunjena.**

Tokom redovnog obilaska u 2019. godine, tim NPM-a je ustanovio da se se lične stvari lica lišenih slobode čuvale u neadekvatnoj kutiji u dežurnoj službi OB-a, na nebezbednom mjestu, nakon čega je i data preporuka da se obezbijedi kasa-sef ili drugo bezbedno mjesto za čuvanje tih stvari²⁸.

Stvari i predmeti koje policijski službenik koji izvršava zadržavanje, privremeno oduzima od lica koji su zadržani u prostorijama za zadržavanje, sada se čuvaju u sefu- kasi, kako je to predviđeno Pravilnikom o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova²⁹.

O oduzetim stvarima zadržanih lica se vodi posebna evidencija – knjiga koja se nalazi u prostorijama dežurne službe.

Preporuka: da se obezbijedi kasa-sef ili drugo bezbedno mjesto za čuvanje ličnih oduzetih stvari - **ispunjena.**

Tokom obilaska tim NPM-a je konstatovao da se vodi posebna Evidencija o licima koja su pozvana na „informativni razgovor“, a koja shodno ZKP-u³⁰ mogu biti zadržana najduže do 6 sati. CPT je istakao da je važno da se kada god se neko lice dovede ili pozove u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu, njegovo/njeno prisustvo uvijek propisno evidentira. Posebno, u evidenciji treba navesti ko je doveden ili pozvan, od strane koga, po čijem nalogu, u koje vrijeme, iz kog razloga, u kom svojstvu (osumnjicheni, svjedok, itd.), kome je dotično lice predato i kada je dotično lice napustilo prostorije policije.³¹ Evidencija sadrži: redni broj, datum predaje poziva, P.S. koji šalje poziv, pozvano lice (podaci o licu), P.S. koje uručuje poziv, datum prijema, datum uručenja, datum pristupanja pozivanog lica, vrijeme i P.S. kod koga je lice dolazilo po pozivu od—do-- čas) i evidentirao – P.S. (dio za potpis službenika koji je izvršio evidentiranje).

Uvidom u dokumentaciju, utvrđeno je da je ova evidencija vođena od 2014. godine, međutim tokom redovnog obilaska u 2019. godini, nije timu data na uvid, odnosno rečeno je da ne postoji takva evidencija (mogući nesporazum u komunikaciji). Takođe, u odgovoru ovog OB-a na Izvještaj iz 2019. godine, preporuka data u ovom pravcu nije osporavana.

Tokom 2020. godine, 67 lica je bilo pozvano na informativni razgovor.

Preporuka: da se vodi pisana evidencija o licima koja su pozvana na Informativni razgovor, a koja mogu biti zadržana najduže do 6 sati - **ispunjena.**

²⁸Detaljnije na: https://www.ombudsman.co.me/article_npm_izvjestaj.php?id=22.

²⁹ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 182 st. 1 i 2.

³⁰ Zakon o krivičnom postupku, (Sl. List CG br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18)-čl. 259 st. 2;

³¹ Vidjeti CPT/Inf (2019) 2, str 22.

U Izvještaju nakon redovnog obilaska, 2019. godine, konstatovano je da i dalje nije ispunjena preporuka da se obezbijedi dovoljan broj komada uniforme za policijske službenike, na osnovu čega je opet ponovljena preporuka koje je data kroz Izvještaje NPM-a iz ranijih godina³².

Posebno, tokom ljetnjih mjeseci u ovom OB-u je povećan obim posla zbog turističke sezone, pa je službenicima neophodno obezbijediti dovoljno komada određenih dijelova uniforme kako bi službenici bili opremljeni u potpunosti i spremni izvršavati svoje radne zadatke.

Timu NPM-a je i tokom ovog obilaska, od više policijskih službenika rečeno, da i dalje nemaju dovoljno komada opreme te da se često dešava da službenici između sebe razmjenjuju određene dijelove uniforme, što je nedopustivo. Od strane načelnika OB-a saopšteno je, da je tender za nabavku novih uniformi u toku, te da treba očekivati da se uniforme obnove u narednom periodu, i da se nabavka uniformi obavlja na nivou kompletne Uprave policije.

Preporuka- da se obezbijedi dovoljan broj komada uniforme za policijske službenike – **nije ispunjena.**

U 2020. godini, u ovom OB-u 13 lica je bilo zadržano, dok je 308 lica bilo lišeno slobode. Prema 6 lica su upotrijebljena sredstva prinude, i to 5 slučajeva upotrebe kombinovanih sredstava prinude (fizička snaga i sredstva za vezivanje) i 1 slučaj upotrebe spreja sa nadražavajućim dejstvom, od kojih je svako ocijenjeno kao opravdano.

Ovaj OB u prethodnom periodu je (od redovnog obilaska do kontrolnog) realizovao dvije date preporuke, jednu preporuku je djelimično realizovao dok jedna i dalje nije realizovana.

Tokom obilaska tim NPM-a je ostvario dobru saradnju sa načelnikom i policijskim službenicima u OB-u. Omogućili su uvid u svu traženu dokumentaciju, pristup svim prostorijama koje su bile u fokusu monitoringa i pružili sve tražene informacije.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/47.news_report.html.

4.1.13. Odjeljenje bezbjednosti Kotor

Obilazak Odjeljenja bezbjednosti Kotor obavljen je 20. oktobra 2020. godine.

Zaključci i preporuke

Odjeljenje bezbjednosti Kotor je tokom prethodnog perioda renoviralo prostorije za zadržavanje. OB sada raspolaže sa tri prostorije za zadržavanje. U prvoj prostoriji se nalaze tri kreveta, dok se u ostale dvije nalaze po dva kreveta. Prostorija br. 2 je namijenjena za smještaj ženskih osoba.

³²Detaljnije na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1525433591_final---npm.pdf;
https://www.ombudsman.co.me/article_npm_izvjestaj.php?id=22.

Iako prostorije za zadržavanje u pogledu površine i dimenzija ispunjavaju standarde koji su propisani Pravilnikom o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode, dimenzije prostorija br. 2 i br. 3 nijesu u skladu sa standardom CPT-a³³. Evropski sud za ljudska prava usvojio je kao mjerodavane dimenzije prilikom procjene policijskih ćelija namijenjenih **jednoj osobi** za boravak duži od nekoliko sati³⁴: veličine od 7 kvadratnih metara, sa 2 ili više metara od zida do zida i 2,5 metra između poda i plafona.

Dakle, domaći Pravilnik nije u skladu sa standardom CPT-a, zbog čega je Zaštitnik i podnio inicijativu za izmjenu ovog Pravilnika kako bi isti bio upodobljen sa standardima CPT-a³⁵.

U svim prostorijama se nalazila samo po jedna fiksirana klupa, pokrivači su se nalazili na svakom krevetu i prostorije su okrečene neutralnim bojama. Pravilnikom se propisuje da sve prostorije moraju biti opremljene fiksiranim klupama i stolicama i krevetom sa dva pokrivača, te da prostorije moraju biti okrečene neutralnim bojama. S tim u vezi, neophodno je u potpunosti opremiti prostorije fiksiranim klupama i stolicama.

U prostoriji br. 1, na jednom od kreveta dušek je bio pocijepan i prljav, i isti je neophodno zamijeniti.

U OB Kotor, policijski službenici, u jednoj od kancelarija obavljaju informativne razgovore. Prema riječima zamjenika komandira, ponekad se dešava i da se lica saslušaju u drugim prostorijama kada je ta zauzeta. Tim je pregledao te prostorije i nije pronašao nestandardne predmete koji bi se mogli koristiti za zastrašivanje ili mučenje lica lišenih slobode, niti tragova koji bi upućivali na korišćenje takvih predmeta.

Kriminalistička policija u djelokrugu svog rada, obavlja razgovore i vrši saslušanja u prostorijama te organizacione jedinice, u kancelarijama inspektora. Tim je obišao jednu od tih kancelarija i takođe nije pronašao nestandardne predmete.

Rekonstrukcijom prostorija za zadržavanje, OB Kotor je ispunio pojedine ranije date preporuke.³⁶ Međutim i dalje bi trebalo raditi na unapređenju standarda u pogledu materijalnih uslova.

Prema riječima zamjenika komandira, za uniformisanu policiju u ovom Ob-u je sistematizacijom predviđeno 51 mjesto, dok je 44 popunjeno, i službenici su trenutno preopterećeni posebno uslijed problema sa Korona virusom.

Sagledavajući ispunjenost ranije datih preporuka, timu je saopšteno da nijesu imali incidentnih situacija u prethodnom periodu, koje bi zahtijevale psihološku pripremu ili eventualno podršku nakon neke akcije. Takođe, kao što je NPM ranije ustanovio, ne sprovode se redovni ljekarski pregledi, niti kontrola psihičkog stanja policajaca u određenim intervalima, zavisno od pozicije na kojoj se nalazi. Zaštitnik kao NPM ističe da je bitna podrška kako psihološka, koja može biti individualna, ali i od kolega i nadređenih, koji će prepoznati problem kod kolege.

Takođe, prema riječima zamjenika komandira kao i zatečenih službenika, svi službenici OB Kotor, imaju dovoljan broj uniformi koje koriste kao i pari obuće.

³³ Vidjeti CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006 – paragraph 43.

³⁴ Presuda Evropskog suda za ljudska prava, Schebet v. Russia, App.No.16074/07(2008).

³⁵ Detaljnije na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1483092325_26122016-inicijativa.pdf.

³⁶ Detaljnije na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1558683170_final-izvjestaj-npm-za-2018.-godinu.pdf.

Zaštitnik kao NPM konstatuje da su ispunjene sljedeće preporuke:

- da se obezbijedi adekvatno prirodno osvjetljenje u prostorijama za zadržavanje;
- da se električni ormar obezbijedi i zaključa;
- da se obezbijedi odgovarajuća oprema za rad prilagođena vremenskim uslovima.

Obilaskom je utvrđeno da nijesu ispoštovane ranije preporuke Zaštitnika kao NPM-a koje su date Ob Kotor:

- preispitivanje potrebe za dodatnim zapošljavanjem službenika;
- da se nakon incidentnih situacija obezbijedi psihološka podrška policijskim službenicima.

Na osnovu analize zatečenog stanja NPM daje sljedeće preporuke Odjeljenju bezbjednosti Kotor:

- da se prostorije za zadržavanje u potpunosti opreme fiksiranim klupama i stolicama kako je to propisano Pravilnikom;
- da se u prostoriji br. 1 zamijeni pocijepani i prijavljuje dušek novim;
- da se prostorije br. 2 i 3 upodobe sa standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija;
- da se redovno održava higijena u sanitarnom čvoru koji koriste lica lišena slobode;
- da se obezbijedi kasa – sef ili drugo bezbjedno mjesto za čuvanje stvari koje se oduzimaju u dežurnoj prostoriji od zadržanih lica;
- da se u dosijeima lica koja su zadržana, u OBR obrascima uvijek konstatuje da li je lice primilo Informativni list (odbio da primi odnosno potpis zadržanog lica – ukoliko je prihvatio prijem);
- da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potpisan od strane tog lica i policijskog službenika koji ga je o pravima upoznao, kako to popisuje Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova³⁷.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/50.news_report.html.

4.1.14. Centar bezbjednosti Herceg Novi

Obilazak Centra bezbjednosti Herceg Novi obavljen je 4. novembra 2020. godine.

Zaključci i preporuke

U završnom razgovoru sa načelnikom, timu je saopšteno da je zgrada u kojoj se nalazi CB stara te da su u njoj smještene službene prostorije policije unazad 50 godina. Kao jedan od glavnih problema, kako navode službenici, jeste to što zgrada nije ograđena ogradom, što je čini nebezbjednom.

Timu je saopšteno da, obzirom da je područje Herceg Novog sklono čestom nestajanju struje, problem predstavlja i napajanje struje u tim situacijama. CB ima agregat koji služi da funkcioniše dežurna služba, a ostatak prostorija u CB-u, pa čak i pritvorske prostorije, ostaju bez struje. Prema riječima načelnika, agregat

³⁷ „Službeni list Crne Gore“, br. 021/14 i 066/15 od 26.11.2015. godine – član 180.

za napajanje kompletnih prostorija je obezbijeđen, ali je problem montiranje istog jer iziskuje određene finansijske troškove.

Zaštitnik kao NPM, ističe da je neophodno što prije riješiti navedene probleme, radi bezbjednosti kako zadržanih lica tako i policijskih službenika.

Sistematizacija u ovom CB-u (koji obuhvata OB Tivat, OB Kotor i CB Herceg Novi) nije popunjena, a broj trenutno zaposlenih službenika nije dovoljan za potrebe koje imaju na cjelokupnoj teritoriji koju pokrivaju. Prema riječima načelnika, sistematizovano je 216 radnih mjesta, dok 21 mjesto nije popunjeno, pa je, shodno mogućnostima, neophodno razmotriti popunjavanje slobodnih mjesta radi optimalnog opterećenja službenika i adekvatnog rasporeda radnih zadataka.

Takođe, timu je saopšteno, da u cilju održavanja što bolje higijene u prostorijama za zadržavanje, CB posjeduje mašinu za pranje veša i čebadi, te da se isto pere vrlo često, kao i da je vršena dezinfekcija prostorija kao prevencija pojavi korona virusa.

Obilaskom je utvrđeno da nije ispoštovana ranije data preporuka Zaštitnika kao NPM-a:

- Da se prostorije za zadržavanje upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija.

Na osnovu analize zatečenog stanja Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Centru bezbjednosti Herceg Novi:

- da se u dosije zadržanog lica uvijek konstatuje vrijeme dostavljanja, odnosno nuđenja obroka;
- da se prostorije za zadržavanje opreme fiksiranim klupama i stolicama kako je predviđeno Pravilnikom;
- da se u prostorijama za zadržavanje obezbijedi prirodna svjetlost;
- da se toalet opremi novim sanitarnim elementima koji odgovaraju standardu savremenog doba, te da isti bude prilagođen osobama sa invaliditetom;
- da se redovno održava higijena u sanitarnom čvoru, koji koriste lica lišena slobode i zadržana lica;
- da se sanira oštećenje na zidu oko umivaonika u prostoriji za zadržavanje;
- da se obezbijedi jasan prikaz na monitoru, putem kojeg se posmatraju dešavanja u prostorijama za zadržavanje;
- da se o upoznavanju sa pravima lica lišenih slobode, sačini zapisnik koji će biti potipisan od strane tog lica i policijskog službenika, koji ga je sa pravima upoznao, kako to propisuje Pravilnik³⁸;
- da se u evidenciji pozvanih lica bilježi i vrijeme kada je pozvano lice napustilo prostorije CB-a Herceg Novi;
- da se stavi u funkciju agregat kako bi se obezbijedilo napajanje električnom energijom kompletnih prostorija u CB-u, u momentima kada nestane redovno napajanje.

Nakon što je dana 18.12.2020. godine poslat nacrt Izvještaja o obilasku CB-u Herceg Novi, dana 30.12.2020. godine, dostavljen je odgovor br. 239/20-8583/2 u kojem se navodi da su ispoštovane preporuke koje se odnose na vođenje dokumentacije kao i preporuka koja se odnosi na obezbijeđenje tj. zaključavanje električnog ormara.

³⁸ Pravilnik o načinu obavljanja policijskih poslova i primjeni ovlaštenja u obavljanju tih poslova;

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/55.news_report.html.

4.1.15 Generalna zapažanja u odnosu na Upravu policije

Ovogodišnji Izvještaj u odnosu na Centre i Odjeljenja bezbjednosti kao i Stanice policije utemeljen je na osnovu 13 izvještaja kako je već predstavljeno.

Tokom obilazaka od kojih su neki realizovani dva ili više puta u neke od ovih organizacionih jedinica, praćeno je postupanje prema licima lišenim slobode kao i realizacija ranije datih preporuka od strane Zaštitnika kao NPM.

Važno je istaći da je određene preporuke ispunjene, a koje su se prevashodno odnosile na povećanje bezbjednosti kako lica lišenih slobode tako i službenih lica zaposlenih u Upravi policije. Ovo se prije svega odnosi na ugradnju novih kamera i pokrivanje „mrtvih uglova“ u Centru bezbjednosti Podgorica, kao najvećem CB-u u Crnoj Gori. Ovaj problem je dugo trajao i nije bio rješavan bez obzira na uporna ponavljanja preporuka Zaštitnika u prethodnim godinama.

Iako je problem adekvatne infrastrukture u većini Centara i Odjeljenja i dalje prisutan, prostorije su neuslovne i ne ispunjavaju ni domaće ni međunarodne standarde, pozitivnih pomaka ipak ima. Zaštitnik kao NPM na terenu je konstatovao poboljšanje uslova u prostorijama za zadržavanje u CB Berane, OB Ulcinj i OB Kotor gdje su prostorije potpuno renovirane i izmještene iz podrumskog dijela.

Kada su u pitanju pojedine procesne garancije i prava lica lišenih slobode i zadržanih lica, Zaštitnik kao NPM zapaža da praksa vođenja dokumentacije nije ujednačena, tj. evidencija licima koja su pristupila radi prikupljanja obavještenja od građana i jedinstvena evidencija o obavještenju trećeg lica o lišenju slobode.

Takođe, prilikom zadržavanja, lice koje vrši zadržavanje dužno je da sačini Zapisnik o upoznavanju lica sa svojim pravima³⁹, koji će biti potpisan od strane zadžanog lica. Međutim, timovi tokom obilaska su utvrdili da se takvi zapisnici ne sačinjavaju, već da se na službenoj zabilješci konstatuje da je lice upoznato sa pravima. U odnosu na granične prelaze koje je tim NPM-a obišao u 2020. godini, važno je obezbijediti adekvatno upoznavanje sa pravima lica kojima se ograničava kratanje prilikom dodatne dodatne provjere na „drugoj liniji provjere“, obzirom da je primijećeno da ne postoje prevodioci kako bi licima saopštili njihova prava na jeziku koji razumiju. Takođe, tim licima se ne uručuje ni pisano obavještenje o razlozima o dodatnoj provjeri, na jeziku koji razumiju.

Kada je u pitanju prevencija torture, Zaštitnik konstantno ukazuje na važnost adekvatnih uslova za rad policijskih službenika. Naime, primijećeno je da službenici nemaju redovne sistematske preglede, psihološku podršku nakon stresnih situacija kao ni obezbijedenu pravnu podršku (osim u slučajevima prekomjerne upotrebe sredstava prinude). Navedeno utiče na eventualno nezadovoljstvo i spremnost policijskih službenika da u punom kapacitetu djeluju na terenu.

U razgovorima koji su obavljani sa službenicima prilikom svakog obilaska, timovima NPM-a često je ukazivano na manjak službenika za obavljanje redovnih poslova iz nadležnosti Uprave policije, kao i da su mnogi službenici starije životne dobi sa hroničnim bolestima i slabije fizičke spreme.

³⁹ Pravilnik o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova – član 180;

4.2. UPRAVA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA – zatvori

4.2.1. Odjeljenje za žene

Obilazak odjeljenja za žene je obavljen 31.07.2020. godine.

Zaključci i preporuke

Sagledavajući aktuelno stanje u Odjeljenju za žene, opšti utisak je da su smještajni uslovi u ovom Odjeljenju adekvatni, ukoliko se izuzme odsustvo klimatizacije tj. rashlađivanja soba u vrelim ljetnim danima.

Tokom obilaska ovog Odjeljenja zapaža se specifičnost aktuelne situacije u vezi sa epidemijom – deprivacija kontakata sa članovima porodice, odsustvo rekreativnih i kulturnih aktivnosti itd. Pozitivna su nastojanja Uprave UIKS-a da se kroz uspostavljanje tehničkih uslova podrži obavljanje video poziva sa članovima porodice.

Broj radno angažovanih zatvorenica od 47%, u aktuelnom momentu obilaska tima NPM-a, nije bio na zavidnom nivou, te sagledavajući važnost ovog segmenta u procesu resocijalizacije i strukturiranja vremena, neophodno je uložiti napore da on bude veći.

Sagledavajući položaj maloljetne zatvorenice, tokom obilaska u julu, a kojoj je izrečena vaspitna mjera u trajanju od šest mjeseci do tri godine Zaštitnik kao NPM konstatovao je da ovaj ambijent za maloljetnu osobu nije odgovarajući. Naime shodno Zakonu maloljetna lica kojima je izrečena ova mjera trebala bi biti smještena u ustanovu Zavodskog tipa⁴⁰, a u situacijama kada se izriče kazna maloljetničkog zatvora⁴¹, Zakon propisuje da maloljetnici izdržavaju u posebnoj organizacionoj jedinici za maloljetnike organa uprave nadležnog za izvršenje krivičnih sankcija - odjeljenje za maloljetnike. Na neophodnost stavljanja u upotrebu Odjeljenja za maloljetnike, NPM je ukazivao tokom svih monitoring obilazaka.

Nepostojanjem evidencije o sprovedenim tretmanskim aktivnostima prema ovom maloljetnom licu, ne može se sa sigurnošću utvrditi na koji način se sprovodi tretmanski rad i podrška od strane stručnih lica i da li se uopšte sprovodi. Takođe, navedeno se ne može utvrditi i u odnosu na punoljetne zatvorenice, s obzirom da se zapisi o tretmanskome radu ne nalaze u ličnim listovima i elektronskim evidencijama.

Podaci koje je tim NPM-a dobio jeste da je da je u izradi osam posebnih programa tretmana koji bi trebali biti gotovi do kraja tekuće godine.

Takođe, iako Pravilnik⁴² predviđa da se zatvorenik razvrstava u jednu od četiri klasifikacione grupe, koje su određene od povoljnije ka nepovoljnijoj - D klasifikaciona grupa (prostorije otvorenog tipa); C klasifikaciona grupa (prostorije poluotvorenog tipa); B klasifikaciona grupa (prostorije zatvorenog tipa - srednji rizik); A klasifikaciona grupa (prostorije zatvorenog tipa - visoke bezbjednosti) u slučaju ženske populacije, nije moguće izvršiti ovakav razmještaj (zbog malog broja osuđenica), te su sve žene smještene zajedno.

Sagledavajući aktuelno stanje Zaštitnik kao NPM konstatuje:

⁴⁰ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11 od 29.12.2011, 001/18 od 04.01.2018) - član 26.

⁴¹ Ibid - član 33.

⁴²Pravilnik o kućnom redu u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija ("Službeni list Crne Gore", br. 060/20 od 21.06.2020)- član 11.

Preporuke koje su ispoštovane nakon dostavljanja nacrtu ovog Izvještaja UIKS-u:

- da se za maloljetnike/ce koji izdržavaju kaznu zatvora obezbijede prostorije koje će biti fizički odvojene od prostorija u kojima borave punoljetni zatvorenici – **ispunjena**

U odgovoru koji je dostavljen Instituciji Zaštitnika navodi se da su od 22.10. tekuće godine maloljetna lica premještena u prostorije koje su fizički odvojene od prostorija u kojima borave punoljetni zatvorenici. Preduzeti koraci UIKS-a u rješavanju ove problematike predstavljaju pozitivan pomak u položaju maloljetnih lica koja se nalaze na izdržavanju kazne.

Takođe, nakon dostavljenog odgovora, Zaštitnik kao NPM ističe da kvalitetan tretmanski napredak predstavlja upis maloljetnice u I razred srednje stručne škole, a imajući u vidu koliko je obrazovanje važno za rast i razvoj ličnosti.

U nacrtu izvještaja NPM-a koji je proslijeđen UIKS-u, dana 09. oktobra, navedeno da je obavljen pregled i štampane i elektronske dokumentacije. Tim NPM-a je obavio uvid i u pisanu i u elektronsku dokumentaciju, na način što su pregledani zapisi u PRIS-u preko naloga službenice zadužene za tretman, te ne stoje navodi u odgovoru UIKS-a da ova radnja nije sprovedena.

U odnosu na aktuelno stanje Zaštitnik kao NPM daje sljedeće preporuke Upravi za izvršenje krivičnih sankcija:

- da se u ličnom listu zatvorenica ili elektronskom zapisu ažurno evidentiraju podaci o sprovedenim tretmanskim aktivnostima;
- da se kontinuirano organizuju aktivnosti u cilju povećanja broja radno angažovanih zatvorenica.

Kompletan izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/45.news_report.html.

4.3 JAVNE ZDRAVSTVENE USTANOVE – psihijatrijska odjeljenja

4.3.1. Klinika za psihijatriju KCCG

Obilazak Klinike za psihijatriju je obavljen dana 09.06.2020. godine.

Zaključci i preporuke

Nakon obavljenog obilaska i detaljnog monitoringa tima NPM-a, Zaštitnik ističe da su, pored urgentne potrebe za izgradnjom nove klinike za psihijatriju u Podgorici, trenutni uslovi u kojima borave pacijenti unaprijeđeni u pogledu materijalnog stanja i higijene.

Posebno je važno što su i pacijenti sa kojima je tim NPM-a obavio povjerljive razgovore iznijeli pozitivne impresije o odnosu na odnos osoblja, ali i u unapređenim uslovima u kojima se liječe.

Međutim, značajan nedostatak Klinike i dalje predstavlja što se imobilizacija tj. fiksacija psiho-motorno uzmemirenih pacijenata vrši pred drugim pacijentima, jer ne postoji posebna soba za primjenu ove metode. Sagledavajući specifičnost psihijatrije tj. da pacijenti sa ozbiljnim mentalnim bolestima bivaju podložni gubitku

kontrole impulsa, često ne mogu ispuniti zahtjeve međuljudskih odnosa, ne odgovaraju na senzorne podražaje, jasno je da se upotreba ove mjere u određenim situacijam koristi u terapijske svrhe. Međutim, kod primjene ove mjere ne smije se zaboraviti na dostojanstvo pacijenta. Takođe, kao i tokom prethodnih obilazaka NPM-a, evidencija o svakoj primjeni mjere izolacije i ograničenja nije uredno bilježena. Zaštitnik ponovo naglašava, da je neophodno primjenu ove mjere precizno, uredno i stručno evidentirati.

U postojećim uslovima i dalje nema adekvatne podjele na muški i ženski dio bolnice, dok je smještaj maloljetnih lica problematičan - za liječenje ovih pacijenata nema posebno izdvojenog prostora tj. oni nijesu fizički odvojeni od adultne (punoljetne) populacije. Izgradnjom nove klinike potrebno je predvidjeti izgradnju bloka za maloljetnike, koji će biti potpuno odvojen od hospitalnog dijela odraslih lica.

Nepostojanje grijanja u toaletu i dijelu za tuširanje takođe predstavlja značajno odstupanje od standarda. Sagledavajući tretman psihijatrijskih pacijenata opšti utisak je da se farmakološki tretman zasniva u skladu sa principima dobre kliničke prakse. Benzodiazepini predstavljaju dio redovne terapije, ali uzimajući u obzir njihov adiktivni potencijal, kao ozbiljan neželjeni efekat njihove primjene, važno je da se ova vrsta lijekova koristi što kraće.

Kao i tokom prethodnih obilazaka NPM- a Individualni plan liječenja i rehabilitacije pacijenata nije postojao. Radno okupaciona terapija se sprovodi, ali ne postoji jasno strukturisan plan za sprovođenje ovih aktivnosti, što rezultira malim brojem uključenih pacijenata. Takođe, s obzirom da ne postoje zaposleni radno okupacioni terapeuti, iako je predviđeno, i ova situacija utiče u konačnom na sprovođenje ove vrste terapije.

U odnosu na zaštitu i ostvarivanje prava mentalno oboljelih lica, Zaštitnik ponavlja da je važno je unaprijediti ovaj segment - jasno definisati protokol koji se tiče postupka podnošenja žalbi, otvaranja kutije za žalbe i pohvale i daljeg postupanja po istim, a na Klinici je potrebno istaknuti informacije koje se tiču kontakt podataka Zaštitnika prava pacijenata i obrazovati nezavisno multidisciplinarno tijelo radi staranja o zaštiti prava mentalno oboljelih lica u psihijatrijskoj ustanovi.

Zaštitnik ističe da je unapređenje položaja i poštovanja dostojanstva psihijatrijskih pacijenta dužnost kako medicinskog osoblja, tako i cijele zajednice. Gledajući iz vizure pacijenta „pod terminom poštovanje, pacijenti su iznosili ne samo poštovanje autonomije, nego i brigu za lične potrebe, empatiju, brigu, prepoznavanje individualnosti, davanje dovoljno informacija i dostojanstvo.⁴³

Zaštitnik kao NPM konstatuje da nijesu ispunjene sljedeće preporuke, upućene Upravi Kliničkog centra:

- da se na Klinici obezbjedi posebna prostorija za primjenu mjera izolacije i ograničenje kretanja;
- da se obezbjedi jasna podjela na muški i ženski dio, kao i kvadratura po pacijentu, u skladu sa CPT standardom;
- da se definiše protokol povjerljivog podnošenja i postupanja po žalbama pacijenata Klinike za psihijatriju;
- da se formira nezavisno multidisciplinarno tijelo, u cilju staranja o zaštiti prava mentalno oboljelih lica na Klinici za psihijatriju;

Klinici za psihijatriju:

⁴³ Dickert NW, Kass NE. Understanding respect: learning from patients. Journal of Medical Ethics. 2009;35(7):419-23. doi:10.1136/jme.2008.027235

- Izradi i sprovodi Individualni plan liječenja i rehabilitacije za svakog pacijenta;
- da se ažurno i precizno vodi klinička evidencija sa informacijama o uključivanju pacijenata u psihosocijalne i rehabilitacione aktivnosti;
- da se uredno vodi Evidencija o svakoj primjeni mjere izolacije i ograničenja u Svesci fiksacije i u medicinskoj dokumentaciji pacijenata, u skladu sa standardima CPT-a i Zakonom o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica.
- da se unaprijedi spektar rehabilitacionih aktivnosti i obezbijedi njihovo kontinuirano sprovođenje.

Preporuka - da se u medicinsku dokumentaciju za svakog pacijenta unese informisani pristanak na liječenje, tj. uredno potpisanu i zavedenu Izjavu o prihvatanju primjene medicinske procedure– **djelimično je ispunjena** jer ove Izjave nijesu zavedene

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Klinici za psihijatriju:

- da u radno okupacione aktivnosti kontinuirano bude uključen što veći broj pacijenata;
- da se obezbijedi grijanje u toaletu u kojem se pacijenti i tuširaju;
- da se na Klinici na vidnom mjestu istaknu informacije o kontakt telefonu Zaštitnika prava pacijenata i osnovnim pravima pacijenata u skladu sa Zakonom;
- da se obezbijedi tj. zaključa električni ormar;

Upravi Kliničkog Centra Crne Gore:

- da se u cilju kontinuiranog sprovođenja radno okupacione terapije, angažuju neophodni radni terapeuti.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/40.news_report.html.

4.3.2. Specijalna psihijatrijska bolnica Dobrota u Kotoru

Obilazak SPB Dobrota je realizovan 24. i 25. 06.2020. godine.

Zaključak i preporuke

Pacijenti sa sudskog odjeljenja sa kojima je tim NPM-a obavio povjerljive razgovore iznijeli pozitivne impresije o odnosu osoblja i tretmanu.

U odnosu na terapijsku praksu primjećeno je da se benzodiazepini koriste kao hronična terapija, što bi trebalo biti svedeno na najmanju moguću mjeru, s obzirom na negativne nus efekte ovakve terapije. Takođe, i u slučaju pacijenata na terapiji klozapinom zapaženo je da su kontrolisani leukociti na 3-4 mjeseca, što ukazuje da sistemsko praćenje leukocita kod pacijenata koji uzimaju ovaj lijek nije adekvatno.

Pregledom istorija bolesti na sudskom odjeljenju tim NPM-a je utvrdio da nijedna ne posjeduje individualni plan liječenja i rehabilitacije. Takođe, kod primjene mjera fiksacije potrebno je precizno i ažurno evidentirati podatke o vitalnim parametrima (temperatura, krvni pritisak, puls).

Na osnovu obavljene posjete ženskom akutnom odjeljenju Specijalne bolnice za psihijatriju i uvida u medicinsku dokumentaciju za slučajno odabrani uzorak pacijentkinja koje su se u tom trenutku nalazile na liječenju, te razgovora sa njima, zaključuje se da u bolnici postoje dobri uslovi za formalno zavođenje i praćenje postupaka koji mogu biti predmet razmatranja eventualnih kršenja ljudskih prava i sloboda. No, pojedine procedure u konkretnim slučajevima mogu dovesti u sumnju ispravnost vođenja ovakve dokumentacije, a primjenom jednostavnih procedura se ti postupci mogu dovesti u stanje nesumnjivog.

Sagledavajući ukupne smještajne kapacitete i dalje je aktuelan problem brojnih tzv. „socijalnih pacijenata“, koje Bolnica nije u mogućnosti da otpusti, najčešće iz razloga zato što porodica odbija njihov prihvata ili što uopšte nemaju ni porodicu ni smještaj. S tim u vezi, zapaženo je da na pojedinim odjeljenjima usljed prekobrojnosti pacijenata u odnosu na raspoložive kapacitete, umjesto kreveta koriste se dušeci, koji se nalaze na podu. Zaštitnik kao NPM napominje da su ovo višegodišnji problemi na koje se stalno ukazuje i da je konačno potrebno pristupiti njihovom sistemskom rješavanju. Određene aktivnosti su već sprovedene u cilju utvrđivanja sveobuhvatnih porodičnih, finansijskih i imovnih prilika svakog pojedinačnog „socijalnog pacijenta“, kako bi se u saradnji sa lokalnom zajednicom počelo rješavati njihovo adekvatno zbrinjavanje. O tome smo imali priliku da čujemo na više sjednica Odbora za ljudska prava Skupštine Crne Gore. Takođe o tom problemu tadašnji Ministar zdravlja dr Kenan Hrapović je u maju 2018. godine odgovorio na poslaničko pitanje⁴⁴, međutim do dana izrade ovog Izvještaja nije primljena informacija da je i jedan ovaj pacijent otpušten iz Bolnice i zbrinut u porodičnom ili drugom okruženju u lokalnoj zajednici.

Zaštitnik kao NPM upućuje sljedeće preporuke Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici Dobrota:

- da se u tretmanu pacijenata benzodijazepinima preispita njihovo korišćenje kao hronične terapije;
- da se u tretmanu pacijenata na terapiji klopazinom sistemski i ažurno prate vrijednosti bijelih krvnih zrnaca;
- da se za svakog pacijenta, na sudskom odjeljenju, sačini individualni plan liječenja i uloži u istoriju bolesti;
- da se obezbijedi adekvatna oprema za primjenu ograničenja kretanja;
- da se kod primjene mjera fiksacije, na sudskom odjeljenju, precizno i ažurno evidentiraju svi podaci o vitalnim parametrima u „Svesci fiksacije“;
- da se definiše procedura za potpisivanje Potvrde o pristanku na smještaj i liječenje u situacijama bitno smanjenje uračunljivosti ili neuračunljivosti pacijenta na prijemu;
- da se formira poseban protokol za sve umrle pacijente u bolnici, sa bližim podacima navedenim u izvještaju.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitaprevencija/59.news_report.html

4.3.3. Odjeljenje za psihijatriju opšte bolnice u Bijelom Polju

Obilazak je obavljen 10.09.2020. godine.

⁴⁴ <https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/sjednice-skupstine/168/2118-00-61-2-18-46.pdf>

Zaključak i ispunjenost preporuka

Tim NPM izvršio je kontrolni obilazak u cilju uvida u realizaciju preporuka datih u cilju unapređenja stanja u oblasti tretmana psihijatrijskih pacijenata na ovom odjeljenju.

NPM je u 2019. godini obavio redovni obilazak, nakon čega je u izvještaju uputio preporuke za unapređenje određenih materijalnih uslova, ali i unapređenja stavki koje su se odnosile i na ostale segmente tokom boravka i liječenja.

Tokom kontrolnog obilaska na odjeljenju se nalazilo 5 pacijenata – 2 lica ženskog pola i 3 lica muškog pola. Tim NPM-a obavio je razgovore sa pacijentima koji su to željeli, poštujući princip povjerljivosti, bez prisustva osoblja.

Obavljen je razgovor sa načelnikom Odjeljenja dr Aleksandrom Zlajićem i zaštitnicom prava pacijenata Anom Perišić.

Od načelnika Odjeljenja zatražena je na uvid određena dokumentacija, kako bi se izvršio uvid u realizovane aktivnosti, a u cilju nadzora implementacije datih preporuka.

Na osnovu prikupljenih informacija može se zaključiti sljedeće:

Preporuka - da se ažurno vodi evidencija o terapijskim zajednicama – nije ispunjena

Uvidom u dokumentaciju utvrđeno je da ova preporuka nije realizovana. Naime, nakon obilaska NPM-a i upućenog izvještaja preduzeti su koraci u cilju implementacije ove preporuke, te su evidencije o terapijskoj zajednici uredno vođene do početka novembra 2019. godine. Odjeljenski psiholog bio je zadužen za realizaciju ove aktivnosti, međutim nakon odlaska na roditeljsko odsustvo zadužene osobe, ova aktivnost i evidencija nije ažurno vođena.

Preporuka - da se osoblje edukuje za vođenje radne terapije i da se radno okupaciona terapija sprovodi kontinuirano – nije ispunjena

Radno okupaciona terapija kao dio bolničkog liječenja, ne sprovodi se redovno iz razloga što nemaju kvalifikovanog radnog terapeuta. Takođe nije bilo edukacija zaposlenog osoblja na tu temu. Obuka bi trebalo da obuhvata sve manuelne, kreativne, rekreativne, edukativne i ostale aktivnosti, s ciljem postizanja i poboljšanja određene fizičke i mentalne funkcije pacijenta. Prema riječima načelnika odjeljenja, za realizaciju navedenog potreban je i dodatni prostor, što se nada da će biti regulisano adaptacijom odjeljenja.

Preporuka – da se za svakog pacijenta sačini Individualni plan liječenja i rehabilitacije i uloži u istoriju bolesti – ispunjena

Na osnovu slučajnog odabira, tim NPM-a, pregledao je nekoliko primjeraka istorije bolesti. U njima se mogao naći ispisani Plan rada u smislu sprovođenja potrebnih medicinskih procedura, farmakoterapije, psihološke intervencije, ili nekih specifičnosti tokom liječenja u odnosu na pacijenta (npr. nadzor nad uzimanjem hrane i tečnosti

Preporuka - da se vodi poseban registar za evidenciju primjene fizičke sile, izolacije i ograničenja kretanja – **nije ispunjena**

Ovaj registar nije otvoren, što je objašnjeno time da ova procedura nije bila upotrijebljena u periodu od prethodnog obilaska NPM-a. Kao što je tim NPM-a napomenuo i u prethodnom obilasku, svaki slučaj fizičkog ograničavanja slobode kretanja pacijenta korišćenjem instrumenata fizičkog sputavanja mora biti evidentiran u posebnoj knjizi ustanovljenoj u tu svrhu, kao i u pacijentovom dosijeu. Iz tog razloga neophodno je da uvesti ovu Evidenciju sa odgovarajućim podnaslovima koji su navedeni u izvještaju iz maja 2019. godine.⁴⁵

Preporuka - da se obezbijedi adekvatna oprema za primjenu ograničenja kretanja – **nije ispunjena**

Prema riječima načelnika, nije nabavljena nova oprema za primjenu ograničenja kretanja. Jedan od razloga, koji je naveden, je jer se ova mjera primjenjuje izuzetno rijetko. Primjena ograničenja slobode kretanja u prethodnim slučajevima vršena je upotrebom zavojnih poveski.

Preporuka – da se obezbijedi kutija za anonimno prijavljivanje pohvala i žalbi – **ispunjena**

Ova kutija je postavljena na odjeljenju, na hodniku i dostupna je pacijentima.

Zaštitnici prava pacijenata, kod koje se nalazi ključ od kutije, sugerisano je da se ova kutija redovno prazni, jer njena namjena nije da služi sama sebi već povjerljivoj komunikaciji sa pacijentima. Ovo sa razloga što je tim uočio da se u kutiji nalaze određeni stari pismeni zapisi i da se može zaključiti da od momenta postavljanja na odjeljenje nije pražnjena.

Preporuka – da se vidljivo istakne informacija na koji način pacijenti mogu stupiti u kontakt sa Zaštitnikom prava pacijenata – **ispunjena**

Ova informacija je istaknuta na oglasnoj tabli koja se nalazi u hodniku odjeljenja.

Međutim, Zaštitnica prava pacijenata bi trebala i proaktivno usmeno u razgovorima sa pacijentima da promoviše ovaj način komunikacije, jer nije za očekivati da će svi pacijenti pročitati obavještenje na oglasnoj tabli i potpuno razumjeti o čemu se radi. U tu svrhu bi trebalo svim pacijentima, prilikom prijema, dati obavještenje o ovom načinu komunikacije i dostaviti papir i olovku, kako u slučaju da žele da pišu, ne bi bili u situaciji da traže od osoblja i tako kompromituju povjerljivu prirodu ovog načina komunikacije.

Preporuka – da se omogući zaključavanje natkasne pored kreveta - **nije ispunjena**

⁴⁵ https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/17/izvjestaj-o-obilasku-odjeljenja-za-psihijatriju-bijelo-polje.pdf

Kao što je i ustanovljeno tokom prethodnog obilaska, pored kejeta se nalaze natkasne, ali se ne mogu zaključati.⁴⁶ I CPT je izvještaju za Crnu Goru od 2008. godine preporučio da se omogući pacijentima da personalizuju svoj prostor i da mogu zaključati svoje stvari.⁴⁷

Preporuka – da se električni ormar na odjeljenju zaključa - nije ispunjena

Radi bezbjednosti pacijenata i zaposlenih NPM je nakon prethodnog obilaska preporučio da ovaj ormar bude zaključan. Tokom obilaska savjetnik je razgovarao sa domarom zaduženim za nadzor i tekuće održavanje prostora, opreme i instalacija, te je saopštio da će u narednom periodu ova preporuka biti ispoštovana.

Preporuka – da se dekoriše prostor na odjeljenju za psihijatriju – ispunjena

Nakon upućene preporuke u izvještaju iz 2019. godine, preduzeti su potrebne aktivnosti na implementaciji - dekorisan je prostor na Odjeljenju u cilju stvaranja humanijeg i prijatnijeg ambijenta.

U odnosu na preporuke koje su upućene Upravi bolnice može se konstatovati sljedeće:

Preporuka - da se obezbijedi bolja zagrijanost odjeljenja za psihijatriju – nije ispunjena

Načelnik odjeljenja je objasnio da je za realizaciju ove preporuke potrebno više ulaganja, te da bi trebalo sa proširivanjem odjeljenja da se i ova problematika riješi, a koja bi zahtijevala stavljanje u funkciju zasebne jedinice grijanja.

Preporuka - da se formira Etički komitet u skladu sa Zakonom o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica – nije ispunjena

Opšta bolnica Bijelo Polje i dalje nema formiran Etički komitet u okviru ustanove. Zadatak praćenja primjene etičkih načela zdravstvene struke i davanja mišljenja o etičkim pitanjima vrši Komisija za kontrolu kvaliteta, kao što je NPM informisan i u 2019. godini.

Preporuka - da se razmotri dopuna sistematizacije odjeljenja za psihijatriju, u cilju mogućnosti zapošljavanja socijalnog radnika – nije ispunjena

Određene radne zadatke, (npr. dopise ka Centru za socijalni rad, a koji se tiču rješavanja materijalnog statusa pacijenata) koji bi po opisu posla trebale biti u nadležnosti socijalnog radnika aktuelno obavlja načelnik odjeljenja. NPM zapaža da psihijatrijska odjeljenja podrazumijevaju multidisciplinarni pristup, a uloga socijalnog radnika se ogleda na prihvatu i adaptaciji bolesnika na bolničke uslove, socijalnom radu tokom liječenja u bolničkim uslovima i socijalnom radu pri otpustu pacijenta, kao i praćenju nakon otpusta, te je stoga potrebno preduzeti korake za implementaciju ove preporuke.

⁴⁶ Zakonom o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, predviđena je i zaštita privatnosti mentalno oboljelih lica, čl 4, prema kojem mentalno oboljelo lice ima pravo i na zaštitu ličnog dostojanstva, human tretman i poštovanje njegove ličnosti i privatnost

⁴⁷ Izvještaj CPT-a, 2008. godine, stav 94

Preporuka - da se sanitarni čvor na odjeljenju upodobi za korišćenje za osobe sa invaliditetom – nije ispunjena

U odnosu na prethodni obilazak zapaženo je da upravo odsustvo ovih standarda može stvoriti problem. Naime, na odjeljenju se duže vremena nalazio pacijent koji je koristio pomagala za pokretljivost - invalidska kolica. Pristupačnost koja bi podrazumijevala primjenu tehničkih rešenja u projektovanju i građenju građevina, kojima se osobama s invaliditetom, odnosno smanjene pokretljivosti osigurava nesmetan pristup, kretanje, boravak u objektima na jednakoj osnovi kao i ostalim osobama, u konkretnom slučaju je izostala.

Na vratima od toaleta tim NPM uočio je oštećenja koja su napravljena prilikom ulaska pacijenta u toalet, jer vrata nijesu imala potrebnu širinu za nesmetan prolaz invalidskih kolica.

Kao i prethodnog puta kroz povjerljiv razgovor sa pacijentima dobijena je još jedna potvrda o humanom i brižnom odnosu, osoblja Odjeljenja za psihijatriju, tokom liječenja. Komunikacija između bolesnika i zdravstvenog radnika na ovom odjeljenju podrazumijeva strpljenje, razumijevanje i empatiju. Utisci pacijenata o boravku i liječenju bili su pozitivni. Zaštitnik kao NPM ističe da je odnos osoblja prema pacijentu vrlo važan u svim fazama medicinskog rada, te je vrlo značajno ovo zapažanje NPM-a za realnu i svoebuhvatnu ocjenu poštovanja prava pacijenata. U budućem periodu važno je raditi na implemenatciji svih preporuka koje su upućene Odjeljenju i Upravi bolnice, te kontinuirano raditi na unapređenju položaja pacijenata sa problemima mentalnog zdravlja.

Kompletan Izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitainprevencija/46.news_report.html

4.3.4. Generalna zapažanja u odnosu na tretman psihijatrijskih pacijenata

Timovi NPM-a su tokom obilazaka u većini slučajeva zabilježili pozitivan stav pacijenata u odnosu na tretman medicinskog kadra prema njima. Međutim, bilo je izolovanih slučajeva žalbi u kojima je Zaštitnik reaktivno djelovao.

Kao i prethodnih godina akcenat u tretmanu stavljen je na farmakoterapiju dok se radno okupaciona terapija ne sprovodi redovno zbog nedostatka prostora i obučenog kadra za ovu vrstu terapije.

U odnosu na infrastrukturu postoji i dalje potreba za unapređenjem materijalnih uslova u svim organizacionim jedinicama gdje su smješteni pacijenti a koje je NPM obišao u 2020. godini.

Liječenje psihijatrijskih pacijenata se, uglavnom, sastoji od farmakoterapije. Nesprovođenje radno okupacione terapije opravdava se nedostatkom kadrova za tu vrstu aktivnosti. NPM ukazuje na opšte poznatu činjenicu da radno-okupaciona terapija ima za cilj psihosocijalnu i funkcionalnu rehabilitaciju.

Zaštitnik kao NPM još jednom podsjeća na prebukiranost kapaciteta u SPB Dobrota i sa tim u vezi napominjemo da bi se trebao naći način i iskoristiti nepopunjeni kapaciteti drugih psihijatrijskih klinika i odjeljenja u Crnoj Gori, koji se nalaze u Podgorici, Bijelom Polju i Nikšiću. Bolnica je i dalje opterećena tzv. socijalnim pacijentima, bez naznaka da bi se ovaj višegodišnji problem mogao riješiti u dogledno vrijeme.

4.4 READMISIJA

4.4.1. Readmisija

Povratak crnogorskih državljana, koji su neregularno boravili na teritoriji Savezne Republike Njemačke, po osnovu sporazuma o readmisiji⁴⁸ je obavljen dana 03.03.2020. godine u organizaciji FRONTEx-a (Evropske granične i obalske agencije)⁴⁹ i uz učešće predstavnika državnih organa Crne Gore. Sam postupak povratka, ispred Institucije Zaštitnika kao NPM-a, pratile su zamjenica Zaštitnika Zdenka Perović i savjetnica Zaštitnika Danijela Brajković.

Prema najavi policije SR Njemačke, u ovoj operaciji je bio planiran povratak u Crnu Goru ukupno 59 lica, a specifičnost ove operacije je bila što se na spisku nalazio veliki broj maloljetnih lica.

Na aerodromu u Hamburgu, na konačnom spisku lica spremnih za readmisiju, nalazilo se ukupno 44 lica od čega je 23 maloljetnika.

Opšti utisak tima NPM-a je da je postupanje policijskih službenika bilo profesionalno tokom cijelog toka operacije. Ispoštovane su prethodne preporuke date nakon praćenja treće operacije Readmisije da se obezbijedi da povratnici budu upoznati sa svojim pravima i obavezama, da bude organizovan prevoz onih lica kojima je to potrebno u skladu sa Strategijom⁵⁰, te da oznake članova tima budu vidljive na prslucima.

Međutim, uočeni su organizacioni propusti koji bi ubuduće trebali biti izbjegnuti. Iako su nepovoljne vremenske prilike najavljivane dan ranije, nisu preduzete odgovarajuće mjere kako bi nepredviđene okolnosti na operaciju djelovale u što manjoj mjeri. Komunikacija nije bila na potrebnom nivou i vođa tima, nije o ovim okolnostima bila na vrijeme obaviještena o promjenama.

Transport od Podgorice do Tivta je bio organizovan od aerodroma u Golubovcima, a dogovorena trasa puta do Tivta je bila preko Cetinja, pa su svi članovi brojnog tima nepotrebno morali da dođu do aerodroma, umjesto da su se ukrcali na nekoj dogovorenoj stanici u Podgorici ili da je dogovorena trasa puta kroz tunel Sozina. To je naravno povećalo transportne troškove, a ni utrošeno vrijeme za ovaj manevar ne treba zanemariti.

Takođe, vođa tima nije raspolagala sa određenim fondom za nepredviđene troškove, pa su službenici, u neplaniranoj situaciji, sami platili nepredviđene troškove, iz svojih ličnih sredstava. U te nepredviđene prilike, osim sredstava za troškove prolaza kroz tunel Sozina, treba planirati i sredstva koja su potrebna za hranu i osveženje službenika, obzirom da se put neplanirano odužio.

Tim NPM-a je dalje primijetio – pojedini službenici su na realizaciju ove odgovorne operacije došli direktno iz završene radne smjene, umorni i gladni, dok su neki imali obavezu za rad u noćnoj smjeni nakon završene operacije. Od ukupnog broja službenika polovina je prošla obuku za ovu vrstu akcijem a ostali nijesu. Čak je bilo i onih koji su po prvi put letjeli avionom, što je svakako impresija koja je mogla zasmetati njihovom efikasnom djelovanju u slučaju potrebe. Sve ovo je usložnjavalo ulogu vođe tima i nametalo dodatnu brigu.

⁴⁸ Sporazum između Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka, stupio je na snagu i počeo da se primjenjuje 1. januara 2008. godine i predstavlja vodeći pravni instrument koji uređuje pitanja readmisije u kontekstu odnosa sa EU;

⁴⁹ Agencija EU FRONTEx osnovana je 2004. godine, kako bi pomogla državama članicama EU u upravljanju spoljašnjim granicama EU. Agencija pruža i operativnu podršku zajedničkim operacijama na granicama na zemlji, vazduhu ili moru.

⁵⁰ Strategija reintegracije lica vraćenih na osnovu sporazuma o readmisiji za period 2016-2020. godine.

Na podgoričkom aerodromu, administrativne procedure su obavljene brzo i bez problema, a transport za sve je bio obezbijeđen, što je posebno važno i svakako potrebno, a posebno u okolnostima da je već pao mrak i da je padala jaka kiša.

Tim je u posebnoj prostoriji održao debriefing o trećoj sprovedenoj operaciji readmisije na kome su prisustvovali predstavnici FRONTEx-a, predstavnice institucije Zaštitnika i tri predstavnika Uprave policije – Sektora granične policije. Iznešena su zapažanja i prvi utisci o svim segmentima operacije. Konačan zaključak je da je organizacija same operacije readmisije bila dobra, da se otišlo korak naprije sa pripremom⁵¹, da je realizovana bez incidenata i da se sve relativno brzo odvijalo – procedura razmjene dokumentacije, identifikacija i ukrcavanje.

Zaštitnik kao NPM uputio je sljedeće preporuke nakon obavljene readmisije:

- da se za ove operacije visokog rizika, angažuju službenici koji su prošli obuku za ove vrste operacije;
- da angažovanim službenicima, neposredno prije i poslije operacije, bude obezbijeđen odmor od najmanje 8 sati;
- da vođa tima bude snabdjeven sa određenim fondom (novčanim sredstvima), za nepredviđene troškove.

Poseban izvještaj nalazi se na web stranici Institucije Zaštitnika, podstranici NPM, link https://www.ombudsman.co.me/zastitajprevencija/38.news_report.html.

⁵¹ Dio tima otputovao je dan ranije u Hanover, radi blagovremenog obavljanja dijela poslova prije samog leta povratnika;

4.4.2. Prinudna udaljenja stranaca

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture vrši praćenje prinudnih udaljenja stranaca po odlukama donešenim od strane nadležnog organa – Uprave policije, Sektora Granične policije. Ova procedura se sprovodila kroz analizu prateće dokumentacije, koja je u svakom pojedinačnom slučaju dostavljena sektoru NPM-a. U naznačenom izvještajnom periodu Zaštitnik je neposredno (na licu mjesta, odnosno na lokaciji polaska ili napuštanja) pratio prinudna udaljenja stranaca.

Podaci o nadzoru

Udaljenja obavili:	Polijski službenici Prihvatišta za strance i Centra za primjenu blažih mjera, službenici Centra bezbjednosti Podgorica					
Nadzore obavili:	Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika (udaljenje br. 1), Danijela Brajković (udaljenja br. 1 i 3), Marijana Sindić (udaljenje br. 2), Jelena Nedović (udaljenje br. 2, 3 i 4) Mensur Bošnjak (udaljenje br. 3) i Mirjana Radović (udaljenje br. 4), savjetnici Zaštitnika					
Prinudna udaljenja	Broj;	državljanstvo;	datum;	od;	do;	Tip;
	1.	Republika Turska	16.09.2020.	Prihvatište	Granični prelaz Aerodrom Podgorica	Vazdušni saobraćaj
	2.	Republika Turska	21.10.2020.	Prihvatište	Granični prelaz Božaj	Drumski saobraćaj
	3.	Republika Turska	21.10.2020.	Prihvatište	Granični prelaz Božaj	Drumski saobraćaj
	4.	Republika Turska	22.10.2020.	Prihvatište	Granični prelaz Aerodrom Podgorica	Vazdušni saobraćaj

NPM je obavljajući nadzor nad postupcima prinudnog udaljenja stranaca, zaključio da su ove akcije protekle uredno. Policijski službenici su postupali profesionalno uz potpuno poštovanje fizičkog i psihičkog integriteta stranaca, kao i njegovo dostojanstvo.

Uvidom u dokumentaciju utvrđeno je da su se stranci, u čijem slučaju je NPM obavio nadzor nad prinudnim udaljenjem, odrekli prava na žalbu.

U svakom pojedinačnom slučaju konstatovano je da su stranci zdravstveno sposobni za put. U pogledu pružanja zdravstvene zaštite bilo bi potrebno zaposliti za stalno potrebni medicinski kadar (ljekara i medicinsku sestru/tehničara) koji bi procjenjivao zdravstveno stanje lica i sprovodio liječenje. Takođe, pri prijemu lica u Prihvatište potrebno je obaviti zdravstveni pregled i u zdravstveni karton unijeti sve neophodne podatke o zdravstvenom stanju.

V RAD NPM-A U VRIJEME PANDEMIJE KORONA VIRUSA

5.1. Realizovane aktivnosti Nacionalnog preventivnog mehanizma

NPM je od sredine marta izvještajne godine obustavio sprovođenje godišnjeg Plana obilazaka za 2020. godinu do stvaranja uslova za nastavak obilazaka shodno planu obilazaka. Ova odluka je donešena prevashodno slijedeći princip „ne nanesi štetu“ („*Do no harm*“ principle) koji predstavlja jedan od osnovnih postulata rada preventivnih mehanizama širom svijeta. Takođe, odluka je uslijedila i nakon analize cjelokupne situacije, uticaja novih, do sada neviđenih, okolnosti prijetnje zaraznom bolesti, procjene rizika za rad na terenu, kako članova NPM-a tako i lica u institucija sa kolektivnim smještajem, koja su u fokusu NPM-a kao i preporuka datih od strane NKT-a.

Preventivni rad organizovan je kroz različite načine komunikacije sa nadležnim organima zvaničnom korespondencijom, elektronskom poštom, telefonom, a sve u cilju prikupljanja i razmjene informacija.

Prevedene verzije smjernica koje su objavile SPT i CPT upućene su svim institucijama sa kojima je komunicirano u vrijeme epidemije, kao i usmjerenje na dokument SZO⁵² sa konkretnim preporukama o implementaciji karantina u vrijeme pandemije COVID-19. Povodom preporuka za smanjenje populacije u pritvorskim i zatvorskim smještajima, putem smanjenja kazni i drugih načina koji su u nadležnosti pravosuđa, Zaštitnik je Vrhovnom sudu Crne Gore dostavio smjernice međunarodnih tijela.

5.2. Monitoring postupanja u novo-uspostavljenim mjestima – karantinima, u kojima je ograničena sloboda kretanja

Dana 24.03.2020 godine NPM se obratio Institutu za javno zdravlje za pribavljanje informacije o objektima određenim za karantine, na teritoriji cijele zemlje. Dobijen je spisak od 10 objekata i to RESPA Danilovgrad, Policijska akademija Danilovgrad, studentski dom Kroling Podgorica, Institut Simo Milošević Igalo, hotel VOCO Podgorica, objekat Karizma Ulcinj, objekat Zoganj Ulcinj, objekat Crvenog krsta u Sutomoru, hotel Kastellastva u Petrovcu i hotel Litehaus Herceg Novi, sa imenima i telefonskim brojevima kontakt osoba za svaki objekat.

⁵²https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331497/WHO-2019-nCoV-IHR_Quarantine-2020.2-eng.pdf

Naznačene kontakt osobe su kontaktirane na telefonske brojeve i zatražena je mail adresa na koju je upućen dopis sa konkretnim pitanjima u vezi izvršenih priprema i realizacije karantina. Jedini objekat sa kojim nije ostvarena komunikacija, jer se kontakt osoba nije javljala na telefon, a nisu odgovorili ni na fiksni telefonski broj i mail adresu objavlenu na zvaničnom sajtu, je hotel Litehaus Herceg Novi.

Putem elektronske komunikacije, dobijene su prve informacije o načinu organizacije karantina.

Sa privatnim objektima – hotelima koji su svoje kapacitete ponudili Vladi Crne Gore za ovu namjenu, zaključeni su ugovori o privremenom korišćenju bez naknade, za sprovođenje mjera karantina sa Upravom za imovinu Crne Gore. Odgovornost i obezbjeđenje svih potrebnih uslova boravka lica u karantinu preuzela je Uprava za imovinu.

Prije smještaja lica objekti, odnosno smještajne jedinice su opremljene u skladu sa hotelskim standardima i zahtjevima NKT-a, od strane samih objekata - rezervne posteljine, više kompleta peškira, više litara flaširane vode, kese za smeće, sredstva za ličnu higijenu i higijenu prostora.

Ishrana je organizovana na način što je zaključen ugovor sa dobavljačem za catering, a za zdravstvenu zaštitu je zadužen lokalni dom zdravlja, osim za institut „Simo Milošević“, koji je u okviru svoje zdravstvene službe oformio medicinske timove ljekara Instituta za potrebe zbrinjavanja zdravstvenih problema, nabavke lijekova i za potrebe psihološke podrške. U slučaju postavljanja sumnje na COVID-19 infekciju, u obavezi su da pozovu epidemiološku službu Doma zdravlja Herceg Novi.

Dana 04.04.2020. godine od NKT-a tražena je ažurirana informacija o objektima, veličini, kapacitetima, broju smještenih lica, način pružanja zdravstvene zaštite, kao i kontakti odgovornih lica Vojske Crne Gore, koja su zadužena za obezbjeđenje objekata, osim objekta Policijske akademije, koji ima sopstveno obezbjeđenje.

Za karantine određeni su sledeći objekti:

Bar- Sutomore - Dom solidarnosti – trening centar Crvenog krsta Crne Gore

Broj smještenih lica 107⁵³, vlasništvo privatno i državno, broj kreveta 194, broj soba sa toaletom 72, ukupna površina objekta 2000, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Sutomore, bolnica Bar

Budva – Petrovac Hotel Castellastva-HG Budvanska rivijera AD

Broj smještenih lica /, vlasništvo privatno i državno, broj kreveta 342, broj soba sa toaletom 171, ukupna površina objekta 12010, zadužena zdravstvena ustanova Opšta bolnica Bar

Danilovgrad RESPA

Broj smještenih lica 56, vlasništvo državno, broj kreveta 54, broj soba sa toaletom 54, ukupna površina objekta /, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Danilovgrad

Danilovgrad Policijska akademija

Broj smještenih lica 39, vlasništvo državno, broj kreveta 145, broj soba sa toaletom 32, ukupna površina objekta /, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Danilovgrad

Herceg Novi Igalo Institut „Simo Milošević“

Broj smještenih lica 221, vlasništvo privatno i državno, broj kreveta 606, broj soba sa toaletom 321, ukupna površina objekta 15000, zadužena zdravstvena ustanova Bolnica Meljine

Herceg Novi Igalo Hotel Lighthouse

Broj smještenih lica 186, vlasništvo privatno, broj kreveta 221, broj soba sa toaletom 130, ukupna površina objekta 5000, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Herceg Novi

⁵³ Podaci su se vremenom mijenom mijenjali, dati se odnose na vrijeme kad je informacija dobijena 02.04.2020 godine

Nikšić Mali hotel Vučje, Ski centar Vučje

Broj smještenih lica /, vlasništvo privatno, broj kreveta 104, broj soba sa toaletom 18, ukupna površina objekta 760, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja i Bolnica Nikšić

Podgorica Novi studentski dom KROST

Broj smještenih lica 224, vlasništvo privatno, broj kreveta 462, broj soba sa toaletom 196, ukupna površina objekta 6000, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Blok V i KCCG

Podgorica Hotel VOCO

Broj smještenih lica 94, vlasništvo privatno, broj kreveta 154, broj soba sa toaletom 83, ukupna površina objekta /, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Podgorica i KCCG

Rožaje Hotel WAHEL

Broj smještenih lica /, vlasništvo privatno, broj kreveta 102, broj soba sa toaletom 38, ukupna površina objekta 4000, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Rožaje

Ulcinj objekat Uprave policije Zoganje

Broj smještenih lica /, vlasništvo državno, broj kreveta 16, broj soba sa toaletom 16, ukupna površina objekta /, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Ulcinj

Ulcinj hotel CRISMA

Broj smještenih lica 115, vlasništvo privatno, broj kreveta/, broj soba sa toaletom 144, ukupna površina objekta /, zadužena zdravstvena ustanova Dom zdravlja Ulcinj

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković i zamjenica zaštitnika Zdenka Perović sa saradnicima, u mandatu NPM, obavili su obilasku svih objekata opredijeljenih za karantinski smještaj. Tokom obilazaka, dio tima bili su epidemiolozi Instituta za javno zdravlje, pomoćnik direktora dr Senad Begić, dr Igor Galić, dr Milko Joksimović i dr Snežana Drašković. Razgovarali su sa licima nadležnim za svaki karantin i pripadnicima Vojske Crne Gore koji su obezbjeđivali objekte. Tražene su informacije o sprovođenju svih zdravstvenih i higijenskih preporuka i zaštitu prava lica kojima je rješenjem nadležne zdravstveno-sanitarne inspekcije određen smještaj u karantin, odnosno ograničeno kretanje. Obilasci su bili najvaljeniji.

Odlukom Vlade Crne Gore, za sve karantine u Crnoj Gori za potrebe nabavki neophodnih sredstava i potrepština, kao nadležna određena je Uprava za imovinu. Vlada je donijela i zaključke kojima se nadležni organi zadužuju da obezbijede fizičku zaštitu, održavanje higijene, kao i katering usluge za potrebe lica smještenim u karantin.

5.2.1. Prijem lica u karantin

Prijem je vršio upravnik karantina i član zdravstvenog osoblja.

Komunikacija se obavljala na jeziku koje lice može razumjeti, ako se radi o strancu, kojom prilikom se licu objašnjavaju: njihova prava i obaveze; šta će im sve biti omogućeno/dostupno i koliko dugo će morati da ostanu; šta će se dogoditi ako se razbole; kućni red karantina, kontakt informacije njihove lokalne ambasade ili konzulata, ako se radi o strancu.

Prilikom prijema obavlja se neophodna edukacija i upoznavanje sa mjerama predostrožnosti, sa posebnim naglaskom na važnost brzog traženja medicinske njege, ukoliko se pojave simptomi.

Predviđeno je popunjavanje obrasca za evidenciju ličnih podataka, vremena prijema u karantin i ostalih podataka bitnih za zdravstveno stanje, ishranu i praćenje pacijenta.

Licu se dodjeljuje obrazac u kome upisuje podatke mjerenja temperature tijela, koje obavlja 2 puta dnevno (svaka soba mora imati termometar), kao i eventualno javljanje simptoma bolesti.

Odgovarajuća soba u karantinu se dodjeljuje u zavisnosti od toga da li je lice upućeno u karantnin kao individua ili zajedno sa članovima porodice ili drugim osobama sa kojima je boravila u bliskom kontaktu.

5.2.2. Ishrana

Pri odabiru dnevnih jelovnika, u skladu sa mogućnostima, uzimaju se u obzir i eventualni posebni zahtjevi i potrebe lica - alergije, halal, košer i slično.

Hrana je obezbijedena svim osobama koje borave u karantinu i doprema se na bazi keteringa 3x dnevno. Doručak (8-9h); Ručak (13-14h); Večera (18-19h) putem dopremanja obroka koji se ostavljaju ispred svake sobe (ukoliko postoje mogućnosti na za to predviđenom stočiću neposredno ispred vrata). Bilo je predviđeno da su lica u sobama zadužena za pranje svojih posuda u kojima se sipa (servira) čorbasta hrana. Međutim, na kraju je implementirano alternativno predviđeno rješenje – sva hrana, pa i čorbasta, je dopremana zapakovana u posudama sa priborom za jednokratnu upotrebu. Dozvoljeno je dostavljanje prehrambenih paketa od strane rodbine i prijatelja, kao pripremanje toplih napitaka u sobi korišćenjem samovara. Po mogućnosti objekta, sobe su opremljene aparatom za grijenje vode, kako bi lica imala mogućnost da sama naprave čaj ili kafu.

Nakon jela, lica su sama pakovala korišćeno plastično posuđe za jednokratnu upotrebu u za to predviđene plastične kese, koje su ostavljali ispred vrata.

Svi dodatni zahtjevi po pitanju ishrane definisani su u dogovoru sa Upravnikom karantina i licima je izađeno u susret.

5.2.3. Čišćenje i dezinfekcija

Za svaku osobu su obezbijedena 2 kompleta posteljine i 7 kompleta peškira (komplet čine peškir za ruke, za noge i za tuširanje) što se smatra dovoljnim za boravak od 14 dana, pranje posteljine i peškira nakon napuštanja karantina.

Lica su u obavezi da u svojim sobama redovno održavaju higijenu sobe i kupatila, za šta imaju na raspolaganju sredstva za čišćenje i dezinfekciju, krpe i džogere. Svakodnevno višekratno provjetrovanje prostorija je obavezno kao i dezinfekcija zajedničkih površina u sobi.

Lica u saradnji sa osobljem mogu u dogovorenim terminima oprati odjeću, veš i slično, mašinskim pranjem na 60–90 ° C i osušiti u mašini za sušenje veša u okviru objekta; u tom slučaju roba koja je namijenjena za pranje se stavlja u posebne kese za tu namjenu, koje se nalaze u sobama i iste se ostavljaju ispred vrata sa napomenom - ZA PRANJE, kad su u pitanju stranci; dok crnogorski državljani treba da ponesu sa sobom (ili da im naknadno rodbina donese) dovoljne količine veša i garderobe za 14 dana boravka u karantinu.

Sav otpad koji nastane prilikom boravka u karantinu smatra se potencijalno infektivnim i sa njim se postupa po pravilima predviđenim za preuzimanje, transport i uništavanje medicinskog otpada. Otpad smještaju u plastične kese, koje jednom dnevno, u večernjim satima, ostavljaju ispred sobe, koju osoblje karantina sakuplja i odlaže/spaljuje na, za to, predviđenom mjestu. Osoblje je dužno da uklanja otpad nastao poslije

svakog obroka u zajedničkim prostorijama kao i 1x dnevno otpad koji nastaje u sobama lica koja su smještena u karantinu i koji se iznosi u platičnim kesama u hodnik, svako popodne u periodu 19-20h.

Osoblje u karantinu zaduženo za održavanje higijene, sprovodi najmanje 2x dnevno čišćenje i dezinfekciju zajedničkih površina (podova, zidova, gelendera, kvaka i sl.) kao i predmete koji se često dodiruju u zajedničkim prostorijama. Osoblje nosi rukavice za jednokratnu upotrebu, nakon čijeg skidanja obavlja higijenu ruku sapunom i vodom.

Za dezinfekciju prostorija i površina u karantinu obavezno se obezbijeduje neko od sledećih sredstava: Safe granulat, Natrijum hipohlorit (0,05 - 0,5%); Etanol (70 %), Glutaraldehid (2 %), Izopropanol (50 %), Benzalkonijum hlorid (0,05 %), Natrijum hlorit (0,23 %), koja se koriste u skladu sa uputstvom proizvođača.

5.2.4. Praćenje zdravstvenog stanja i ljebarski pregledi

Prilikom boravka u karantinu lica su obavezna da svakodnevno prate zdravstveno stanje mjerenjem tjelesne temperature i praćenjem eventualne pojave simptoma, te da o tome vode redovnu evidenciju. U slučaju postojanja indikacija, lica su dužna da se podvrgnu dodatnim ljebarskim pregledima i uzorkovanjima. Svaka potreba za zdravstvenom pomoći, bilo koje vrste, je realizovana istog dana od strane ljebarkara zaduženog Doma zdravlja. Hronične bolesti su redovno praćene, a ljebarkovi su obezbijeđeni u dovoljnoj količini za svo vrijeme boravka u karantinu, od strane ljebarkara zadužene medicinske ustanove.

5.2.5. Socijalne aktivnosti

Kućnim redom bila je predviđena mogućnost organizovanja socijalnih aktivnosti, kao što su sastanci, boravak na otvorenom, u slučaju da su smješteni u prizemnim objektima koji imaju direktan izlaz iz sobe u dvorište, igre za djecu i slično, a u zavisnosti od broja lica koja su smještena u karantinu, njihovog zdravstvenog stanja i starosne strukture. Predviđena je procjena o potrebi organizovanja neke od socijalnih aktivnosti u organizaciji Upravnika karantina i nadležnog medicinskog osoblja, te da se tokom tih aktivnosti treba držati distanca od najmanje 2 metra. Međutim, ni u jednom karantinu nisu ispunjeni uslovi za ovakvu vrstu aktivnosti, pa je boravak izvan soba strogo zabranjen, osim prilikom ulaska i izlaska iz karantina i to isključivo pod pratnjom službe ovlašćene za obezbjeđenje karantina.

Svi objekti raspolagali su sa neograničenom wifi konekcijom, a lica su imala svoje mobilne telefone i druge elektronske uređaje. Većina objekata imala je TV aparate u smještajnim jedinicama. Komunikacija sa spoljnim svijetom - diplomatskim predstavništvima, pravnim zastupnicima, kolegama, porodicom i prijateljima je bila neograničena i nesmetana, a u nekim slučajevima kad je bilo potrebno, odnosno traženo od samih lica, i asistirana.

5.2.6. Evidencija

U karantinu se vodi stroga evidencija svih ulazaka i izlazaka osoblja, službi zaduženih za pružanje tehničke pomoći i eventualno drugih lica, koja po posebnom odobrenju NKT-a pristupe karantinu, kao što je bio slučaj sa monitorima NPM-a.

5.2.7. Otpust iz karantina

Kao i prijem, i otpust lica iz karantina vrši upravnik i odgovarajuće zdravstveno osoblje. Evaluiraju se se dnevne liste za praćenje temperature i zdravstvenih simptoma, po danima boravka u karantinu.

Na kraju karantinskog perioda vrši se laboratorijsko ispitivanje na uzročnik COVID-19, kod svih lica koja su boravila u karantinu, bez obzira da li su razvili simptome ili ne. Pri otpustu iz karantina izdaje se potvrda/ zdravstveni sertifikat, kao dokaz da je osoba boravila propisno vrijeme u karantinu i da se otpušta bez simptoma bolesti.

Generalna ocjena zatečenog stanja na terenu i zaštite prava lica kojima je ograničeno kretanje je pozitivna. Smještajni i zdravstveni uslovi bili su dobri, odnosno na visokom nivou, osim u objektu na Vučju, koji karakteriše nešto niži komfor.

5.2.8. Intervjui sa licima smještenim u karantin

Shodno metodologiji NPM-a, za konačnu ocjenu poštovanja prava lica smještenih u karantine, bilo je potrebno izvršiti individualne intervjuje sa licima koja borave ili su boravila u karantinu, kako bi se u privatnosti intervjuja, u slobodnom i opuštenom razgovoru dobila saznanja o njihovom ličnom utisku, iskustvu i doživljaju vremena provedenog u karantinu.

Kako je specifična situacija zahtijevala posebne mjere zaštite, NKT je odobrio potpuno opremanje monitora za ulazak u karantine. Međutim, procijenjujući situaciju, broj potrebnih razgovora i na kraju broj potrebne opreme, koja bi u slučaju upotrebe/potrošnje od strane monitora, u okolnostima otežane nabavke potrebne količine zaštitne opreme, značila tu količinu manje za epidemiologe i medicinsko osoblje, NPM je odlučio da povjerljive intervjuje ne obavlja na uobičajeni način, neposredno u smještajnim jedinicama, nego telefonom, na koji način je ostvarena potrebna povjerljivost i neposrednost komunikacije. Od nadležnih smo zatražili i dobili telefonske brojeve dijela lica smještenih u svakom karantinu i obavljen je ukupno 61 intervju. Licima su prethodno poslate SMS poruke sa najavom poziva, objašnjenja identiteta lica koje će ih pozvati - savjetnici Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, svrhu i cilj poziva i na kraju, potpunu anonimnost razgovora. Na ovaj način lica su imala mogućnost izbora da li da odgovore na poziv ili ne.

Obavljen je ukupno 61 intervju, sa licima koja su bila smještena u svim karantinima, osim karantina u hotelu Light House u Igalu, koji je u vrijeme intervjuisanja već bio ispražnjen, a kontakti lica nisu bili sačuvani, jer je sa njima komunikacija obavljana putem sobnih telefona, preko recepcije. Tokom intervjuja pažnja je poklonjena njihovim iskustvima u odnosu na ishranu, zdravstvenu zaštitu (neki od njih imali su hronične probleme sa zdravljem), higijenskim uslovima i potrepštinama, posteljinom i vešom, ali i načinima socijalne podrške (u smislu komunikacije sa članovima porodice, prijateljima itd). Građani su se pohvalno izrazili o odnosu lica zaduženih za komunikaciju sa njima dok su u/bili u karantinu, a posebno su apostrofirali ljubaznost, srdačnost i dostupnost.

Sva intervjuisana lica navela su uredno bili obaviješteni o određivanju karantina iz kog razloga i u koje svrhe, da im je uručeno Rješenje o institucionalnoj izolaciji u trajanju od 14 dana, a potom i akt o samoizolaciji u kućnim uslovima na još 14 dana, sa pravnom pukom o mogućnosti podnošenja žalbe i napomenom da žalba ne odlaže izvršenje rješenja.

U gotovo svim karantinima, osim na Vučju, smještaj je obezbijeđen za po jedno lice, dok su članovi porodica, na lični zahtjev, smješteni zajedno u sobu. Sve smještajne jedinice su imale obezbijeđenu neograničenu wifi konekciju i omogućena je nesmetana neograničena komunikacija sa spoljnim svijetom, porodicama, prijateljima, kolegama.

Ishrana je prilagođena ukoliko su postojale posebne potrebe po bilo kom osnovu, vjerskom, zdravstvenom ili dijetalno. Količina je bila više nego dovoljna po izjavi gotovo svih intervjuisanih. Zabilježili smo svjedočenje jednog lica, kome je količina hrane bila mala za njegove potrebe, pa je odmah po prijavi dobio dupli paket. Svaka potreba za zdravstvenom zaštitom je bila odmah realizovana, od strane ljekara zadužene lokalne medicinske ustanove. Ljekari su u karantinima bili prisutni na dnevnom nivou. Potrebne količine lijekova za osobe sa hroničnim problemima su obezbijeđene za svo vrijeme boravka u karantinu.

Bilo je obezbijeđeno dovoljno posteljine, peškira, sredstava za ličnu toaletu, sredstva za higijenu prostora i kupatila.

Intervjuisanjem je zabilježena i jedna zanimljiva situacija – naime lice smješteno u jedan od karantina (Respa – Danilovgrad) zatražilo je da mu se produži institucionalna izolacija. Iako nije bio pozitivan na testu za virus, vrijeme koje je trebao provesti u kućnoj izolaciji (nakon karantina) realizovano je produženim boravkom u karantinu, iz razloga što na adekvatan način nije mogao da se izoluje u kućnim uslovima. Ovom licu bilo je važno da sačuva zdravlje svoje majke.

Utisci građana, koji su bili smješteni u Ski centru Vučje (stari dio) su bili nešto drugačiji. Sva lica su navela da su u karantinu smješteni nakon povratka iz inostranstva. Dio soba je bio male kvadrature, sa tri i četiri kreveta na sprat, tako da je prostor za kretanje bio skučen. Neke sobe (u potkrovlju), nisu imale svoja kupatila, pa su lica koristila zajedničko. Imali su obavezu da ga nakon upotrebe ostave čisto i dezinfekovano, ali je to svakako ostavljalo utisak nesigurnosti. Osobe koje smo intervjuisali navele su da su u nekim slučajevima u istoj sobi smješteni lica koja se nisu poznavala niti su ranije imali međusobni kontakt, te da je to moglo predstavljati potencijalnu opasnost od prenosa eventualne asimptomatske infekcije.

I ako je smjernicama⁵⁴ za organizaciju karantina i kućnim redom bila planirana mogućnost za šetnju na otvorenom, samo za slučaj da su sobe u prizemlju i imaju izlaz u dvorište, ni u jednom objektu nije postojala mogućnost za šetnju/boravak na otvorenom.

5.2.9. Zaključak

Mjere za suzbijanje širenja bolesti coronavirusa mijenjale su se iz dana u dan, tokom perioda trajanja epidemije. Posmatrajući generalno situaciju, moglo se čuti da su uobičajene reakcije na ovakve okolnosti - anksioznost i različiti strahovi – strah od zaraze, smrti, gubitka kontrole nad situacijom, strah za finansijsku egzistenciju. Uzrok ovakvim reakcijama su negativne misli. Psihologija pojačanog straha, tokom intervjua koje je obavljao NPM primijećena je i kod građana koji su bili u institucionalnoj izolaciji („najteže mi pada ova samoća“). Stoga je pozitivno što je organizacija smještaja građana u institucionalnu izolaciju – karantine, odgovorila adekvatno na sve njihove potrebe, tokom boravka u karantinima. Konstatcija se odnosi i na organizaciju i realizaciju propisanih preventivnih mjera u UIKS-u i JU“Komanski most“, što potvrđuje i rezultat

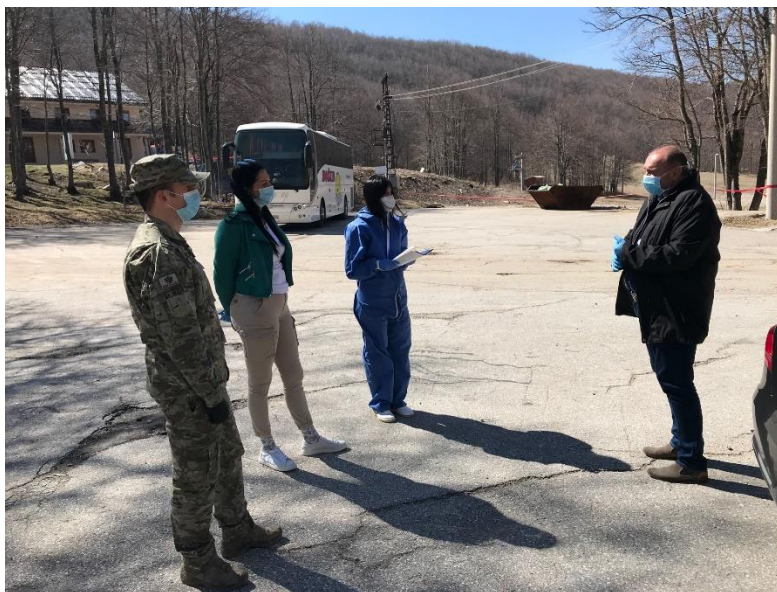
⁵⁴ Smjernice i kućni red za uspostavljanje karantina za osobe za koje postoji sumnja da su mogle da dođu u kontakt sa uzročnikom COVID-19;

da dugo vremena nije zabilježen ni jedan slučaj zaraze u obje ustanove, odnosno prodor virusa unutar ovih zatvorenih sistema.

Smještajni uslovi objekata određenih za karantinski smještaj građana kojim je ta mjera izrečena, ispunjavali su propisane uslove. Šta više, bili su na visokom nivou, posmatrano u odnosu na sve aspekte. Sve potrebe građana su zadovoljavane na propisan način i na obostrano zadovoljstvo. Jedino su smještajni uslovi u objektu na Vučju, bili nešto nižeg standarda, a primjedbe su se odnosile i na raspored građana u pojedine smještajne jedinice.

Građani su prije realizacije mjere karantina, bili adekvatno obaviješteni o mjeri, trajanju, načinu i uslovima realizacije, dobili su rješenje od nadležne zdravstveno-sanitarne inspekcije, sa pravnom pukom, a nakon isteka karantina takođe su dobili rješenje o samoizolaciji u sopstvenom stambenom objektu, sa svim dodatnim informacijama. U jednom slučaju, na zahtjev građanina, zbog specifičnih porodičnih prilika, dozvoljeno mu je da period samoizolacije provede u karantinskom objektu, u kom je i boravio za vrijeme primjene mjere karantina.

Kontakti sa porodicom i zajednicom su od izuzetne važnosti za život svakog čoveka, naročito u uslovima institucionalnog smještaja. Tim NPM-a je od građana smještenih u karantine dobio informaciju da su socijalne kontakte održavali bez ograničenja, nesmetano putem telefona i interneta.

VI MEĐUNARODNE I DOMAĆE AKTIVNOSTI NPM-a

6.1. Saradnja sa Potkomitetom za prevenciju torture

Član 17 Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture (OPCAT) predviđa da je svaka država članica dužna da ima, odredi ili uvede, najkasnije godinu dana nakon stupanja na snagu ovog protokola ili nakon njegove ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu, jedan ili više nezavisnih nacionalnih mehanizama za prevenciju torture na nacionalnom nivou, a član 20 [...] Da bi nacionalni mehanizmi za prevenciju mogli da izvršavaju svoja ovlaštenja, države članice ovog protokola obavezuju se da im obezbijede: [...] (f) pravo da imaju kontakte sa Potkomitetom za prevenciju torture, da mu dostavljaju podatke i sastaju se s njim.

NPM Crne Gore, u toku izvještajne godine, nije imamo finasijskih mogućnosti da prevede Izvještaj o radu NPM-a za 2019. godinu na neki od službenih jezika Ujedinjenih nacija i dostavi ga SPT-u, kao ni posebne izvještaje urađene u toku 2019. godine „ili prethodnih godina, tako da ova vrsta saradnje nije ostvarena.

6.2. Učešće na konferencijama, okruglim stolovima i radnim sastancima

Predstavnici institucije Zaštitnika Zdenka Perović i Danijela Brajković prisustvovali su drugom sastanku Upravnog odbora korisnika zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku 2019. – 2022. godina“, na kojem se diskutovalo o unaprijeđenju rada policije i zatvorskog osoblja. na kojem su i uzele učešće. Konstatovano je da Evropska unija i Savjet Evrope udružuju snage u partnerstvu sa ključnim nacionalnim akterima kako doprinijeli reformskom programu te stvarali opipljive rezultate u korist građana i građanki Crne Gore.

Predstavnici institucije Zaštitnika Zdenka Perović, Danijela Brajković i Milena Krsmanović, prisustvovali su prvom sastanku Upravnog odbora korisnika zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku 2019. – 2022. godina“, na kojem su i uzele učešće. Konstatovano je da Evropska unija i Savjet Evrope udružuju snage u partnerstvu sa ključnim nacionalnim akterima kako doprinijeli reformskom programu te stvarali opipljive rezultate u korist građana i građanki Crne Gore.

Savjetnici Zaštitnika Mensur Bošnjak i Danijela Brajković sastali su se sa g-dinom Jean-Pierre Devos i g-dinom Nemanjom Radovićem, konsultantima Savjeta Evrope, a povodom ekspertske misije koja ima za cilj procjenu postojećeg nastavnog programa pripadnika Sektora specijalne policije na temu prevencije zlostavljanja.

Savjetnica Zaštitnika Danijela Brajković učestvovala je na webinaru u organizaciji Asocijacije za prevenciju torture čije je sjedište u Ženevi. Tema webinaru je bila „Monitoring mjesta pritvora u vrijeme pandemije COVID-19“. Učešće na ovom događaju uzelo je 130 predstavnika NPM-a iz Evrope i ostatka svijeta, kao i drugih organizacija koje se bave prevencijom torture. Tokom diskusije razmijenjena su iskustva o preventivnom radu u vrijeme pandemije. Generalni zaključak je bio da preventivne posjete treba organizovati u vrijeme pandemije, kao i da nacionalni mehanizmi u tome igraju ključnu ulogu.

Savjetnica Zaštinika Danijela Brajković predstavljala je NPM Crne Gore na on-line sastanku u organizaciji UN Subkomiteta za prevenciju torture (SPT). SPT regionalni tim za područje Evrope razmijenio je iskustv i savjete

sa učesnicima sastanka o postupanju mehanizama za prevenciju torture tokom pandemije korona virusa. Tokom dvočasovne diskusije izdvojilo se pet zaključaka: NPM –i bi trebali biti prisutni na licu mjesta i aktivni što je više moguće, koristeći sve prilike da realizuju posjete, bez obzira na pandemiju; pažnju bi trebalo usmjeriti ka vraćanju na uobičajenu prkasu (pravo na pristup advokatu); novonastala situacija je nametnula nekoliko elemenata inovacije u metodologiji rada, npr. korišćenje informacionih tehnologija; važnost razmjene iskustava predstavnika preventivnih mehanizama i u konačnom zaključeno je da će savjeti i uputstva SPT-a ka nacionalnim preventivnim mehanizmima biti zasnovani na razmjenjenim iskustvima sa lica mjesta.

Savjetnica Zaštitnika Danijela Brajković, učestvovala je na on line sastanku članova NPM mreže zemalja jugoistočne Evrope, čija je tema bila postupanje policije prema licima lišenim slobode i zadržanim licima u prvim satima lišenje slobode, odnosno način ostvarivanja i poštovanja njihovih osnovnih prava: prava da o svom lišenju slobode obavijeste člana porodice ili drugo blisko lice, pravo na branioca o pravo na ljekarski pregled. Savjetnica je predstavila način na koji je crnogorski NPM obavljao posjete u Centrima i Odjeljenjima bezbjednosti, kontrolisao ostvarivanje osnovnih prava lica lišenih slobode koja ujedno predstavljaju i zaštitne mjere – garancije protiv zlostavljanja. Zamjenica Zdenka Perović, u ulozi člana SPT-a ukazala je na osnovne postulate rada SPT-a kada je u pitanju postupanje prema licima lišenim slobode, i iznijela zapažanja o ulozi ljekara koji najčešće nemaju iskustva na temu zlostavljanja. Pored predstavnika NPM-a, on line sastanku su prisustvovali predstavnici Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Podkomitetaza prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, Udruženja za prevenciju torture i Savjeta Evrope.

Savjetnici Zaštitnika Mensur Bošnjak i Danijela Brajković, kao i zamjenica Zdenka Perović učestvovali su na drugom webinaru NPM-a zemalja jugoistočne Evrope. Tokom webinaru iskazano je da crnogorski NPM prepoznaje i dalje problematične situacije u postupanju prema licima lišenim slobode i dalje uglavnom javljaju u prvim satima policijskog pritvora, dok su najmanji problemi zapaženi u postupanju koje se odnosi na prostorije za zadržavanje. Predsjedavajući mrežom bio je NPM iz Hrvatske, dok su na sastanku učestvovali predstavnici Podkomiteta za prevenciju torture SPT, predstavnici CPT-a, Asocijacije za prevenciju torture (APT).

Savjetnik Zaštitnika Mensur Bošnjak, pohađao je prvi dio obuke za trenere policijskih službenika Sektora specijalnih jedinica o sprječavanju zlostavljanja, koja je sprovedena u sklopu „Horizontalnog projekta za zapadni Balkan i Tursku – II faza“. Obuci su prisustvovali pripadnici Sektora specijalnih jedinica, predstavnici policije opšte nadležnosti i kriminalističke policije, Savjeta za građansku kontrolu rada policije i civilnog sektora. Fokus obuke je bio na javnim okupljanjima kao i na taktičko-mentalnu obuku sa akcentom na zabranu zlostavljanja, mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u odnosu na lica prema kojima se preduzimaju službene radnje iz nadležnosti Sektora polcije za posebne namjene.

Zamjenica Zdenka Perović i savjetnica Zaštitnika bile su učesnice on line sastanka članova NPM mreže, čija je tema bila „tretman osoba zavisnih o položaju zatvorenika koji usljed zavisnosti zahtijevaju posebnu vrstu medicinskog ali i psihijatrijsko – psihološkog tretmana tokom izržavanja kazne zatvora“. Učesnici sastanka su bili saglasni da ulaganje u tretmanske aktivnosti predstavljaju osnovu za pozitivne dugoročne efekte, da su važni specijalizovani pristupi kada su u pitanju zavisnici od psihoaktivnih supstanci, ali i adekvatan postpenalni prihvata.

Krajem decembra 2020. godine, održane su konsultacije u vezi izrade Plana obilazaka organa, organizacija i ustanova u kojima se nalaze lica lišena slobode i kojima je ograničeno kretanje, za predstojeću 2021. godinu.

VII PREDSTAVLJANJE RADA NPM-a

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Siniša Bjeković predstavio je u Skupštini Crne Gore godišnje izvještaje o radu za 2019. i 2020. godinu, o kojima će se poslanici naknadno izjasniti. U radu sjednice učestvovala su i zamjenice Snežana Mijušković i Snežana Armenko, kao i glavna savjetnica za prevenciju i zaštitu od torture Mirjana Radović, koja je predstavila izvještaj o radu NPM-a za 2019. godinu. Podsjećamo da su ranije matični odbori jednoglasno podržali navedene izvještaje.

**ZAŠTITNIK
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
mr Siniša Bjeković**